

Suplimentul DE CULTURĂ

1,5
LEI

ANUL VIII » NR. 330 » 29 octombrie – 4 noiembrie 2011 » Săptămînal realizat de Editura Polirom și „Ziarul de Iași” » supliment@polirom.ro

CRONICĂ
DE CARTE

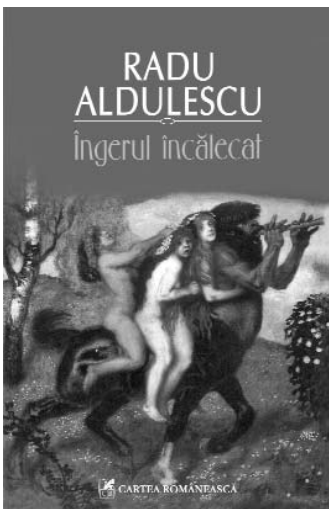

**O istorie
ne-alternativă,
dar utilă**

C. Rogozanu

Unde excelează Zamfir este în datul cordial peste nas unora dintre tradițiile criticii literare. Vine cu argumente scurte și zdrobitoare...

ÎN » PAGINILE 10-11

Radu Aldulescu – Îngerul încălecat

Avanpremieră editorială

Cele mai murdare pulsiuni se materializează, barierele cad, toate dorințele și poftele se împlinesc pe tărîmul *Îngerului încălecat*, tărîmul tuturor posibilităților. Într-o narațiune de o robustețe faulkneriană, Radu Aldulescu pune în scenă primul spectacol dintr-o lungă serie care va continua, cu frenezie și cinism, în prezentul imediat.

ÎN » PAGINILE 6-7

Trei răspunsuri de la Hanna Bota

Bogdan Romaniuc

Hanna Bota povestește în *Ultimul canibal* experiența unică trăită în Arhipelagul Vanuatu, timp de o lună, în mijlocul băștinașilor. Cartea este interesantă atât din punct de vedere literar, cât și științific.

ÎN » PAGINA 12

DE VĂZUT, ASCULTAT, MIROSIT, GUSTAT

Mama Olga și Putin la Astra Film Festival

Cel mai vechi festival de film documentar din România, ASTRA Film Fest, își încîntă spectatorii din 1993. A crescut, și-a crescut și publicul, iar acum a ajuns la ediția cu numărul unsprezece (25-30 octombrie), cu o sută de filme documentare, dar și concerte și workshop-uri, ba chiar și un târg eco. Scriem, așadar, în toiul evenimentelor.

Citiți texte de Veronica D. Niculescu și Iulia Blaga ÎN » PAGINILE 3-5

CIRCUL NOSTRU VĂ PREZINTĂ:

O țară împrumutată

Lucian Dan Teodorovici

„Cele mai importante lucruri de dobândit, după libertate și democrație, sînt identitatea și demnitatea.” Cred că, fie și expuse în moduri diferite, am auzit de multe ori aceste cuvinte rostite de politicieni, de analiști, de jurnaliști. Și nu ne-au interesat. N-aveam nici un motiv să ne căutăm în noi înșine identitatea, demnitatea, identitatea prin demnitate. Vorbele lor nu se puteau constitui într-un asemenea motiv, cîta vreme ei înșiși nu ne transmiteau nici cine sînt cu adevărat, nici urme vizibile de demnitate.

Regele Mihai I de România are o identitate pe care nu i-o construiesc ziarele, ci istoria. Și nu e vorba doar despre identitatea sa, ci despre una creată odată cu

apariția României moderne și dezvoltată de-a lungul evoluției ei, pînă în fatidicul sfîrșit de 1947. Cu privire la demnitatea Regelui, apoi, e inutilă orice pledoarie – iar asta în ciuda multora pe care urmările manipulării întru apariția „omului nou” îi fac să privească lucrurile sub forța clișeelelor distructive. Demnitate și identitate. Au răsunit cu totul altfel cuvintele astea în ziua de 25 octombrie 2011, nu-i așa?

Din păcate, în întrebarea asta retorică, problema o găsim în verbul „a răsuna”. Chiar dacă reluate la televiziuni, chiar dacă ornate cu sensuri, ele n-au avut o forță mai mare decît aceea a unui sunet de clopot izolat, care nu poate chema lumea la biserică, întrucît nu se transformă într-un dangăt prelung, ușor identificabil. Cuvintele au răsunit o

dată, fie și într-o ședință solemnă de Parlament, și deja s-au șters. Regele Mihai I de România, căruia „s-a acordat o onoare”, cum s-au repezit să constate, aberant, unii politicieni, a vorbit o dată despre identitate și demnitate, apoi s-a retras pentru a-și îngriji și a-și înmulți cei 90 de ani de istorie.

Noi l-am ascultat pe Regele republicii noastre și am înțeles, preț de cîteva minute, poate chiar de cîteva zile datorită comentatorilor, sensul adevărat al cuvintelor cele mai pregnante din discursul rostit în fața Parlamentului. Apoi, preluate de politicieni, aceste două cuvinte și-au pierdut atmosfera, s-au dezumflat precum un balon, revenind acolo unde au stat, indiferente, în ultimii șazececi de ani și mai bine. În dicționare, adică, în acele cărți groase

pe care ne prefacem că le deschidem doar cînd vrem să ne exprimăm revolta față de explicarea sensului peiorativ ale unor cuvinte precum „țigan” sau „jidani”. Doar în momentul acela vaim de „demnitate” și de „identitate” pe forumuri, pe la televiziuni, prin tramvaie și pe terase, fără să mai răsfoim foile pe la litera „d” sau pe la litera „i”, căci e prea greu. Și inutil. Noi aveam identitatea noastră, avem demnitatea noastră.

Cine rămîne deci pentru a ne repeta cuvintele cu pricina într-un mod în care nu doar să sune, ci să răsune? Să le auzim o singură dată rostite așa a fost important, dar întristător de puțin. Să le auzim o singură dată rostite așa ne-a făcut să ciulim urechile și-atît. 25 octombrie 2011 și zilele din jurul ei au însemnat, probabil nici nu ne dăm prea bine seama de asta, o oază extrem de rară într-un deșert de peste șazececi de ani în care „mîndria de a fi român”, sintagma asta bătătorită și golită de spi-

rit, s-a apropiat de-o anume realitate. Un spirit național nu se reconstruiește însă prin descoperirea disperată a unor oaze, prin sorbirea unei picături de apă, urmată de revenirea în același deșert, pentru a ne continua drumul spre nicăieri.

Oricît le-ar fi de greu să accepte celor care văd monarhia ca o întoarcere spre trecut, pentru irigarea deșertului despre care vorbeam cu demnitate și identitate, această instituție s-ar transforma într-un reper adevărat. Sigur că într-o țară în care nu doar președinții, nu doar politicienii de rînd, dar și jurnaliștii sau oamenii din așa-zisa societate civilă se tem să abordeze subiectul monarhiei, de parcă umbrele celor care au creat și impus totalitarismul comunist încă ar avea forța de a ne strînge de beregată, e riscant să sperii publicul fie și măcar într-o discuție pe această temă.

Poți spera însă, dacă nu la identitate și demnitate, măcar la decență. E ceva mai ușor de

găsit în noi înșine, pentru că ea s-a învățat, în general, în cei șapte ani de-acasă, dincolo de orice sistem politic căruia am avut a-i face față. Iar decența din noi ne-ar putea obliga să meditam asupra valorilor monarhiei fără ură și fără a ne lăsa subjugată de clișeele impuse. Obligîndu-ne la asta, ne-ar putea face să înțelegem măcar faptul că, într-o țară în care Regelui nu i s-ar face doar „onoarea” de a fi invitat în Parlament cu ocazia unei aniversări, ci am avea ocazia să-l ascultăm mai des, am putea și auzi mult mai des cuvinte precum „demnitate” și „identitate”.

Le-am putea auzi răsunînd, vreau să zic. Și, alături de noi, le-ar auzi în același mod copiii noștri. De la care am împrumutat România și căroră nu doar că am avea obligația morală, dar ne-am și dori să le-o înapoiem pentru a trăi în ea cu mîndrie. Căci, în general, orice părinte și-ar dori ca urmașii lui să se bucure de ceea ce lui i-a lipsit.

TEO

GHEO

ROMÂNII E DEȘTEPTI

Nu ne vindem marfa

Radu Pavel Gheo

Scriam săptămîna trecută că, indiferent care ar fi calitățile românilor, talentul negustoresc nu se numără printre ele.

Nici nu ne definim ca negustori și nici nu prețuim foarte tare această înțelepciune, asociată în mentalul colectiv cu înșelătoria, cu „țeapă”. De exemplu, mi s-a povestit adesea cum comercianții ambulanzii evrei umblau prin sate și îi „păcăleau” pe români, vînzîndu-le una și alta. Nici unul dintre interlocutori nu mi-a dat vreun exemplu concret de înșelătorie, ba chiar părea mirat că aveam nevoie de un asemenea argument suplimentar. Doar era evident: evreu, negot, țaran român – deci păcăleală.

Din păcate, felul în care judecăm o activitate sau o profesie – adică preconcepțiile legate de ea – ne influențează felul în care o practicăm. Concret, dacă vedem în tranzacțiile comerciale un prilej de înșelătorie, atunci cînd le facem noi înșine, fie sîntem înclinați să îi suspectăm pe parteneri de înșelătorie, fie încercăm noi înșine să-i înșelăm pe ceilalți. Doar asta e regula jocului, nu?

Nici perioada comunistă nu ne-a ajutat prea mult la menținerea simțului comerțului – atît cît îl vom fi avut. Tradiționalii comercianți armeni, turci sau

evrei au dispărut și s-a instalat sistemul comerțului socialist, în care, nu după mult timp, gestionarul, librarul sau orice alt gen de vînzător s-a transformat, dintr-un prestator de servicii pentru client, într-un senior al acestuia. El controla distribuția de carne, brînză, ulei sau cărți și orice gest de nesupunere sau obrăznicie al cumpărătorului era pedepsit.

Comerțul postcomunist a păstrat multe din tarele acestea – unele endemice, altele doar dobîndite. Așa se face că în România ajungi să găsești nu doar produse la prețuri mai mari decît în țări din Europa Occidentală, ci și niște practici pe care abia dacă le poți numi comerciale, și asta doar pentru că sînt legate de vînzări și cumpărări.

Acum vreo zece ani Alina și cu mine am început să ne căutăm un apartament și, proaspăt veniți din America, am descoperit stranile comportamente ale agențiilor imobiliare de la noi. A existat, desigur, o agenție care a vrut să ne tragă o țeapă neaoșă cînd a încercat să ne vîndă un apartament ipotecat – „dar nu-i nici o problemă”, ne-a asigurat agenta imobiliară, „ne dați banii, vînzătorul achită ipoteca și preluată apartamentul”. Ulterior am aflat că ipoteca fusese „moștenită” de la un ins care murise recent, cu un cuțit în piept, pe un pod peste Bega.

Dar asta intra cumva în regula jocului: faci afaceri în România, așa că e normal să încerci cineva să te tragă pe sfoară. Mai tare ne-a șocat un alt agent imobiliar, de la o altă firmă, căci acesta, cînd a auzit ce sumă aveam noi de oferit pentru un apartament cu două camere, ne-a rîs în nas (la propriu) și ne-a declarat ironic: „Păi, dacă găsesc așa o castană, credeți că vă vînd vouă apartamentul? Îl cumpăr eu cu banii jos și îl vînd dup-ai, cu două-trei mii de euro în plus!” Omul ne-a spus asta de la obraz tocmai nouă, celor doi oameni cu care voia să încheie o tranzacție. Nu știu dacă voia să ne cîștige astfel încrederea, dar dacă da, n-a reușit.

Un alt exemplu, cu un alt negustor – de data asta un chioșcar oarecare din Iași. Alina voia să își cumpere o sticlă de apă minerală pentru tren și îi întinde omului prin ferestruica de la chioșc o hîrtie de o sută de lei. Omul se uită la bancnotă, se uită la ea și zice:

— N-am apă minerală.

— Păi, uite, aveți acolo! arată Alina binevoitoare spre raft. Sticlele alea de doi litri.

Sictirit, omul zice:

— Aia-i trei lei.

— Da, din aia! aprobă Alina. Dați-mi una.

Omul se uită iar la bancnota de o sută din mîna Alinei și îi bate obrazul, ofensat. Adicăte! clienta voia să schimbe o bancnotă de o sută de lei cumpărînd un fleac în valoare de trei lei. Așa ceva era jignitor. Mai bine nu vinde decît să se lase fraierit în halul ăsta.

SUPLEMENTUL LUI JUP

ASTRA FILM FEST

Festivalul de văzut, ascultat, mirosit, gustat

Știți de ce la Sibiu nu seamănă o toamnă cu alta? Fiindcă într-un an are loc ASTRA Film Fest, iar în următorul nu. Iar AFF este un festival care se simte puternic. Se vede, se ascultă, se miroase și se gustă. Nici o metaforă la mijloc.

Veronica D. Niculescu

Cel mai vechi festival de film documentar din România, ASTRA Film Fest, își încântă spectatorii din 1993. A crescut, și-a crescut și publicul, iar acum a ajuns la ediția cu numărul unsprezece (25-30 octombrie), cu o sută de filme documentare, dar și concerte și workshop-uri, ba chiar și un târg eco. Scriem, așadar, în toiu evenimentelor.

Schimbări, mișcare

Programul festivalului arată ca o carte. E gros cât un volum, arată ca un album, cuprinde prezentările celor o sută de filme – selectate din peste o mie – din treizeci de țări. Spectatorii vin și ei din toată lumea, stau umăr în umăr în sălile de proiecție documentariste de renume lângă studenți din școlile europene și sibieni dornici să călătorească, prin intermediul filmelor, în cele mai diverse realități din lume.

Oricât ai cunoaște de bine acest festival, tot reușește să te surprindă de fiecare dată. Anul acesta, holul Casei de Cultură a Sindicatelor a fost amenajat diferit. Ne obișnuiserăm cu pereții albi și fotografiile cu portrete de țărani sau imagini din lume. Acum sînt multe

ecrane mari pe care rulează fie programul zilei, fie filme. Oriunde te-ai uita sînt imagini, este mișcare. Poți selecta ce film vrei să vezi doar stînd într-un fotoliu, din cele multe, acoperite cu broboade colorate, și lăsîndu-te prins de aceste fragmente. Poți vedea un pic de *Crulic* la cafeaua de miercuri dimineața, deși filmul va fi proiectat duminică.

Filmele rulează acum în trei săli. Una în plus față de anii precedenți – Sala Studio, din spatele Casei Sindicatelor, unde au loc masterclass-urile și unele reluări. Iar sălile obișnuite din ceilalți ani, cea mare și cea mică, au primit nume sugestive: Sala John Marshall și Sala Mircea Săucan.

După revoluție

În ritmurile Fanfarei Transilvania s-a deschis oficial festivalul, marți seara. Rulaseră filme deja toată ziua (cel dintîi, la prînz, fiind *Regina Maria – ultima romantică, prima femeie modernă*, de Sorin Ilieșiu; și tot atunci deja se derula masterclass-ul „Documentarul observațional”, susținut de Cristi Puiu), dar seara s-a adunat tot spectatorul, umplînd sala mare. Au fost cam șapte sute de oameni, atrași probabil nu atît de momentul festiv – scurt, decent, doar cincisprezece minute de discursuri degajate, susținute de directorul festivalului, Dumitru Budrală, și de cîteva oficialități sibiene –, cît de filmul programat să puncteze deschiderea: *După revoluție*. Proiectat în prezența regizorului Laurențiu Calciu, filmul a fost urmat de discuții cu acesta, cu producătorul Rupert Wolfe Murray și cu profesorul antropolog Vintilă Mihăilescu ca moderator.

Laurențiu Calciu a povestit cum a făcut rost de o cameră VHS imediat după Revoluție. Era profesor de matematică, filma după ore pe străzi, nu se gîndea

Valeriu Olaru, directorul Complexului Muzeal ASTRA (organizator), Csilla Kato și Dumitru Budrala, organizatorii festivalului, și Rupert Wolfe Murray (producătorul filmului *După revoluție*)

că totul avea să devină un documentar observațional – exact genul de film pe care pune accent AFF la această ediție. Rupert Wolfe Murray se afla în România ca jurnalist, participa la conferințele destinate presei străine. Cei doi prieteni au realizat filmul abia după 20 de ani, montîndu-l cu buget zero, pe un calculator vechi. Rezultatul, spectaculos, îmbină cele două perspective: discuțiile dintre oameni, de un grobian imens; presa internațională și confuzia generală. „În România nu s-a văzut acest film, au fost doar cîteva proiecții, restrînse, a spus Csilla Kato”, coordonatorul festivalului. „Mai mult străinii au fost interesați pînă acum de acest film”, a confirmat și regizorul, iar producătorul a spus că, la un buget zero pentru film, nici promovarea nu e ușoară. Dar filmul are o pagină de internet, așadar: www.aftertherevolution.ro.

Pe alese

Din programul stufos al festivalului, fiecare își alege ce să vadă. În primele zile, poți să vezi poveștile unor copii

români care s-au sinucis de dorul părinților (*Singur acasă – o tragedie românească*, de Ionuț Cîrpătorea) sau poți să vezi cine sînt oamenii despre care doar auziseși că ard cărțile lui Sorokin (*Lobotomie*, de Yuri Khashchavatski), sau să te duci la *Povești din fundături uitate (Songs from the Nickel)*, de Alina Skrzyszwska) sau la altfel de povești de dragoste, între oameni și obiecte (*Metrobranding*, de Ana Vlad, Adi Voicu). Poți pleca spre casă cu vocea paracriserului din *Bestiarul Dianei Deleanu*, care-și tot zice: „Eu nu pot să dorm noaptea pentru că stau să mă gîndesc ce face Dumnezeu”, în timp ce biserica, gata, deja a fost dărîmată de Gigantul, o mașinărie minieră care înghite satul.

Filmele AFF rulează în continuare, la puterea a treia, în sălile niciodată goale, indiferent de oră. Acum punem punct, ne uităm pe program și alegem cu ușurință: *Povești de dragoste*, *Moscova 1993-2009*. Apoi *Donor necunoscut*, *Comerțul sexual cu copii* și *Crulic*, apoi cine știe ce alte povești. Va urma.

ECO – FILME ȘI TRADIȚII

Anul acesta, AFF a pus accent pe programele educaționale. Pe de o parte, seria de masterclass-uri „Profesia de documentarist”, adresate mai ales studenților, și susținute de Cristi Puiu, Michael Yorke, Adina Brădeanu și Michael Stewart.

Pe de altă parte, ASTRA Film Junior, destinat copiilor, anul acesta extins.

Altă noutate este programul „Eco CinematogrAFF Sibiu”, cu documentare despre alimentație și agricultura organică. Unul dintre filmele acestei secțiuni, *Afacerea cu porci*, rulează duminică în prezența regizoarei, actrița Tracy Worcester, care va primi Premiul de Excelență pentru regizori femei care luptă pentru viitorul planetei.

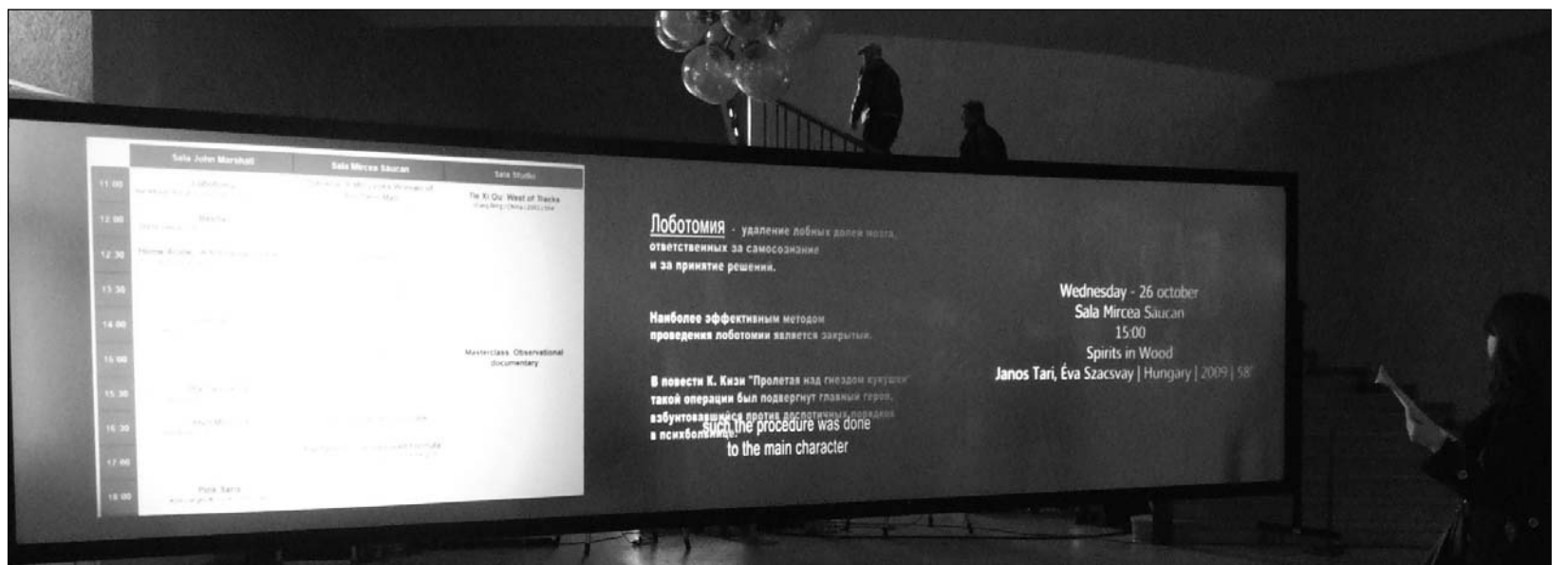
Simbătă și duminică pe platoul din fața Casei Sindicatelor este organizat Tîrgul de produse tradiționale și ecologice.

Discuții cu regizoarea după filmul *Songs from the Nickel*

Mama Olga și Putin la Astra Film Festival

Menționînd doar în deschidere că ASTRA Film Fest merită un cinematograful de calitate unde să se desfășoare (bunele intenții și ambiția celor 11 ediții de a păstra tradiția nu sînt de ajuns dacă autoritățile locale nu-și dau seama că trebuie să facă ceva), las partea administrativ-organizatorică în seama Veronicăi și mă îndrept spre filme.

Iulia Blaga

În acest an, au spus Dumitru Budrala și Kato Csilla – cabinetele unu și doi ale festivalului – că au venit la preselecție peste 1.000 de filme. Din acestea au rămas în program în jur de 100. Ca și concept, festivalul a glisat spre alte zone. Dacă Studioul de Antropologie Vizuală din cadrul Complexului Național Muzeal ASTRA s-a desființat, fiind înlocuit de Departamentul de Film, titlatura de Festival de film antropologic și documentar, lansată la edițiile precedente, a devenit ASTRA Film Fest – destinat așadar nu filmelor documentare și antropologice, ci unei game mult mai largi de film documentar, incluzînd și multe producții de televiziune. (Discovery Channel, de pildă, s-a

numărat printre invitați, iar Ada Roseti, Discovery Channel Director pe Europa de Sud-Est, a fost în juriu.) Nu pot spune că îmi place că ASTRA Film Fest devine mai comercial, dar înțeleg de ce a simțit nevoia să se scuture de un termen care mai mult îi speria pe neavizați. Festivalul nu a uitat însă genuri mai aplicate. Un alt membru al juriului, Cristi Puiu, a ținut un masterclass maraton despre documentarul observațional, pe marginea proiecției cu *Tie Xi Qu: West of Tracks* de Bing Wang (China, 2003), un film de nouă ore numit „capodoperă de realism” de revista „Cahiers du Cinema” și care înregistrează moartea lentă a unui colos industrial din China.

Am regăsit festivalul așa cum l-am lăsat la edițiile trecute. Casa de Cultură

cu micul bar din hol, aceiași prieteni ai festivalului (Vintilă Mihăilescu, Michael Yorke, Frode Storaas, Liivo Niglas, Cristi Puiu, Cristian Nițulescu ș.a.), același sistem de mîncat la prînz – tot în Casa de Cultură, aceleași scaune cîrpite și incomode, aceeași proiecție dificilă. Știu, trebuie să scriu numai despre filme (Veronica face restul), dar vreau numai să spun că, oricît s-ar strădui organizatorii să selecteze cele mai bune filme, un festival are în primul rînd nevoie de o proiecție ca lumea. Și cu asta am terminat: cei de la firma din București adusă prin contract de festival nu-și dădeau seama cînd o proiecție e într-un format prost și nici cînd sonorul îți spîrgea timpanele – iar dacă li se atrăgea atenția, spuneau că șeful lor decide și că el nu e acum aici.

După revoluție, în deschidere

Festivalul s-a deschis cu un film mai puțin frecventat al lui Laurențiu Calciu, cel care are acasă Trofeul ASTRA Film Fest obținut în 2002 pentru *Mămăliga te așteaptă*. În *După revoluție* a folosit material filmat de el pe străzile Bucureștiului și la conferințele de presă pentru jurnaliștii străini (unde l-a introdus producătorul filmului și prietenul său vechi Ruppert Wolfe Murray). „Pe atunci nu știam că fac documentar observațional”, a spus Laurențiu Calciu la Sibiu. Filmul ne scufundă în atmosfera de după revoluție, zonă de contact între două plăci tectonice sau, mai vizual spus, intersecția dintre două mulțimi unde lucrurile sînt amestecate și

gălăgioase. Comunismul e acolo bine mersi, vizibil în discursul oamenilor și în ura cu care îi spurcă pe Coposu, Rațiu și pe toți îmbruiții din Occident, în hainele lor îmbîcsite și în fețele lor urite, dar e vizibilă și calea pe care România stă să o apuce, condusă de un viclean copil de casă Ion Iliescu, ale cărui răspunsuri încearcă să aburească mințile odihnite ale jurnaliștilor străini. Că am făcut minime progrese de atunci încoace se vede măcar din faptul că între întrebările reporterilor și răspunsurile de dincolo de masă falia e azi mai mică. Ce nu mi-a plăcut la film au fost lipsa unui echilibru între suporterii FSN și cei ai partidelor istorice, structura (lipsa ei, mai degrabă), împărțirea materialului pe capitole cu cartoane, senzația de operă

GHIȚĂ, TE-AȘTEPT DISEARĂ-N ALTĂ ȚARĂ

Cu Elan, spre dispariție

România va dispărea în vreo mie de ani. Așa spune un raport al Organizației Națiunilor Unite, care face estimări ale evoluției sau involuției populației de pe întreg globul. De cînd am citit știrea asta, stau și mă gândesc cum ar sta lucrurile dacă ultimii patru oameni din România lui 3100 ar fi doi jurnaliști și doi patroni de presă.

Nu știu dacă statisticienii de la ONU au luat în calcul și realizarea unei proiecții a disparițiilor meseriilor. Însă

eu sînt aproape convins, ca un urechist în matematică ce mă aflu, că ultimii patru oameni din țara noastră vor avea legătură cu mass media. Doi dintre ei vor fi visat de mici copii, în singurele două grupe mijlocii de grădiniță din țară, să ajungă vedete de televiziune. Iar „drumul spre succes” nu le va fi fost foarte greu, din moment ce, în jurul anului 3100, concursurile vor fi reprezentat o simplă formalitate, din cauza populației scăzute. Cei doi

jurnaliști ar ajunge să aibă audiențe record pentru măsurătorile de specialitate, cu ratinguri permanente de 100%. Evident, singurii lor telespectatori ar fi, în dramatica situație dată, propriii lor patroni. Aceștia din urmă își vor fi făcut televiziuni ca să aibă influență în societate, adică să-i manipuleze pe ceilalți doi de la concurență. Evident, nemaexistînd, la vremea respectivă, alți români prin preajmă, conținutul programelor lor se va

fi axat doar pe știri externe despre alte popoare mai numeroase, unde chiar se vor fi petrecut lucruri care să merite a fi povestite, și pe filme din telecinematecă, de pe vremea cînd, în România, mai existau actori, scenariști, regizori și mașiniști.

Ce va fi dacă, prin toamna lui 3102, cei doi moguli media din țară se vor certa? Pentru început, fiecare va încerca să-l lase pe celălalt fără angajați. Pardon, fără angajat. Se vor duce lupte intestinale de ambele părți ale baricadelor: jurnaliștii vor cere măriri consistente de salarii, fluturîndu-le pe la nas patronilor lor audiențele colosale; mai întîi furioși,

LA LOC teleCOMANDA

Alex SAVITESCU

spunîndu-le angajaților că nimeni nu e de neînlocuit, apoi împăciuitori, dîndu-și seama ce nenorocire ar fi să rămînă fără toată organizația, cei doi patroni își vor pierde angajații; aceștia se vor duce la concurență, unde vor realiza emisiuni în care îi vor ataca pe ceilalți. Într-un final, unul dintre patroni își va lua angajatul și va înființa o altă televiziune, într-o regiune cu populație numeroasă din nord-estul

Chinei. Rămăși fără concurență, ultimii doi români vor pune mîna pe frecvența de emisie, sediul și aparatura celorlalți. După euforicul moment, dîndu-și seama că nu mai emite decît pentru șeful său, și cel din urmă jurnalist din România va pleca în altă țară. Iar patronului său nu-i va mai rămîne decît să stingă lumina, așa cum aflase, din cărțile de istorie, că făcuseră și alți doi strămoși de-ai săi, prin 2011.

Iulia Blaga: „Am regăsit festivalul așa cum l-am lăsat la edițiile trecute. Casa de Cultură cu micul bar din hol, aceiași prieteni ai festivalului, același sistem de mîncat la prînz, aceleași scaune cîrpite și incomode, aceași proiecție dificilă”.

nerminată și, lucru care nu e vina lui, agresivitatea permanentă a oamenilor din stradă. Poate că asta vine și din efectul de oglindă al filmului.

Oricît am vrea, profetia lui Bručan s-a dovedit prea blîndă, iar comunismul din noi se vede și din reacțiile noastre zilnice, din mica intoleranță, din orgoliul de a avea întotdeauna dreptate și de a nu accepta altă opinie etc.

Noi doi, primul documentar românesc despre un cuplu de gay

Festivalul a proiectat în 26 octombrie mai multe filme despre condiția de gay în diverse societăți. Printre acestea și primul documentar românesc despre un cuplu de gay, *Noi doi*, de Claudiu Mitcu, care e în 54 de minute un soi de jurnal video. Lipsa regizorului la locul de filmare se simte (acesta a avut la final un material brut destul de consistent și cu multe momente în plus), filmul e prea lung și devine la un moment dat redundant și plictisitor, dar mesajul e important, ca și curajul celor doi protagoniști care se expun cu tot cu numele pe ecran. Curajul lor tineresc, pentru că au în jur de 20 de ani

(Mitcu ar fi dorit ca eroii să aibă 30, dar nimeni nu s-a lăsat convins), frizează dintr-un punct de vedere inconștientă. În film sînt și cîteva secvențe de la o manifestație anti-gay, unde aflăm că homosexualilor ar trebui să li se dea o țară unde să se ducă să stea (ca evreii sau țigani, nu?), semn că discursul intoleranței e în esență același peste tot. Alt film cu temă, *Homo@Lov* (de Kaspars Goba), merge mai departe și investighează felul cum mișcările gay și anti-gay sînt politizate în Letonia, întrebîndu-se ce poate ieși bun din asta.

Family Portrait in Black and White, tot despre intoleranță

Despre intoleranță vorbește foarte bine și *Family Portrait in Black and White* de Julia Ivanova (Canada), un lungmetraj documentar despre o femeie superbă din Ucraina care, după ce și-a crescut propriii copii, a devenit mamă socială pentru 20 și ceva de copii negri abandonati de mame ucrainene pentru că intoleranța rasială, lipsa de resurse și, în fond, propria iresponsabilitate le-au făcut să-i lase baltă. Mama Olga e ca o matcă. Pe copiii pe care îi conduce cu

mîna de fier (nu-i lasă să fie adoptați pînă la 18 ani sau să decidă ei ce studii să facă) îi liniștește trăgîndu-i pe genunchi și strîngîndu-i la pieptul ei mare. Contactul fizic e permanent, aproape animalic. Atunci cînd merge cu ei la piață, îi ține de mîna. Cînd vorbește cu ei, îi atinge mereu. Intoleranța rasială e puternică în Ucraina – înțelegem din cele cîteva secvențe de la manifestațiile skin-heads, dar cînd montajul se reîntoarce la această cloșcă cu pui de rață după ea, ai imediat percepția naturală asupra lucrurilor.

Lobotomy, un film bine ilustrat prin imagini

În *Lobotomy*, cineastul Iuri Khashchavatski din Belarus face, cu sprijin financiar estonian, un film bine ilustrat prin imagini, deși *mainstream*, despre felul cum mass media rusă a manipulat conflictul armat cu Georgia, încercînd să inducă senzația că soldații ruși au intervenit pentru a restabili liniștea și a se apăra, în vreme ce intervenția armată ar fi fost plănuită din timp. Pentru a-și întregi discursul, cineastul se referă și la cazurile jurnaliștilor ruși socotiți indezirabili și uciși, descompunînd sub ochii noștri imagini de propagandă sau interviuînd alți jurnaliști. Nu e primul documentar care îndreaptă tunurile pe Vladimir Putin și pe puterea de la Kremlin, dar discursul său e clar și eficient – cu atît mai mult cu cît cineastul nu se dă în lături de la a folosi imagini șocante, cu scopul de a impresiona mai mult și mai repede spectatorul.

Cam atît deocamdată de la Sibiu, vom reveni săptămîna viitoare cu alte informații. George, ai legătura.

Radu Aldulescu – Îngerul încălecat

„Suplimentul de cultură” publică în avanpremieră un fragment din romanul lui Radu Aldulescu, *Îngerul încălecat*, care va apărea în curând în colecția „Proză. Seria de autor «Radu Aldulescu»” a Editurii Cartea Românească.

– Fragment –

Abia a gustat Berilă două ciocane de rachiu, că iar simte apăsarea pedepsei pentru vina de a-l fi luat pe Trecu în pădure ca să-l ducă la moarte. Le va lua de suflet pe tîrfulițele astea de rudărese cu îngerașul lor și pe femeile astea povîrnite de bătrînețile lor nesocotite, bațjocorite de băutură, hăituite de toți dracii prin noroaiele, șanturile și coclaurile... Gîndindu-se la soarta lor își vedea propria soartă, grămada de bani pe care o adunase în tinerețe cu maică-sa umblînd din bîlci în bîlci și făcînd pe Omul Mistreț, peste care a pus alți bani vînzînd rachiu, iar mama lui s-a prăpădit părăsită în mizerie de el și de frații lui, da, mama mea s-a iubit cu un porc mistreț din Codrii Armăseștilor. Așa am venit eu pe lume, iar pe tatăl meu l-a omorît un boier călare pe un armăsar argintiu și soarta mea este să-l caut pe boierul acela și să-l omor ca să-mi răzbun tatăl... Asta a fost soarta lui, și-o recita ceasuri în șir în fața lumii gătit ca o păpușă în costumul nou de alpaca. Își răzbuna neîncetat tatăl adunînd ban peste ban, teancuri de bancnote, ridicîndu-și casă cu etaj, cu șase camere jos și șase sus ca să locuiască el într-o cameră și nevastă-sa în una, și prin celelalte să sufle vîntul prin găurile ferestrelor fără tocuri de la etaj, pe cînd el a tot adunat ban peste ban din răzbunarea neostoită a tatălui pe care nu mai conținuse să-l omoare mistreții înfometaji puși pe jaf năvălind peste sufletul lui Berilă, sfîrtecîndu-l cu rîturile și copitele lor.

— Păi, frățioru' nostru Costache... spune Florica.

— Păi l-am adus de unde dracu' l-oi fi adus. Ați văzut voi grîu făcîndu-se anu' asta pe toată valea asta? Atuncea?

— Atuncea mi-e că l-ai furgăsit de pe

cîmp de la colectiv cînd au băgată răstă-vară combinele, jubilează Trocănca lingîndu-se pe buze de firicelul ei de glas înmuiat de rachiu. Ai luat cu sacul și cu căruța, așa făcut și nefăcut, cum ți l-a dat tractoriștii. Aia e, Berilă, cum îți spun io, ascultă aicea la mine...

— ...barem biscuiți de care zice băiatu' asta n-a mai adus la magazin de luni de zile. Nici rahat, nici turtă dulce n-a mai adus. Zacăr nici atîta. Care noi de felu' nostru nici nu ne prea dăm cu din astea, ori magiunuri ori prăjituri, dacă-i anevoie cu zacăru și făina pentru așa ceva.

Mioara rîgîie ușor și se strîmbă în-grețosată parcă de delicatele înșirate de Cătăsnoaica.

— În schimb, frățioru' nostru Costache, moartea lui plăcîntecele. Și nu mă-ntreba c-ar mîncă la bomboane și biscuiți ca copiii aia mici. De cînd îl știu mănîncă-n draci la dulce. Îi place dulcele. D-aia a crescut el așa, ditamai mistrețu'.

— Mănîncă dulce pentru că nu bea, spune Robert. Ia să nu bei matale o săptămînă și să vezi cum ți se face de dulce.

— M-aș mira de așa ceva, spune Mioara.

Și frate-său se îndoia altminteri de una ca asta.

— Păi sor-mea, dacă nu-i dai rachiu o săptămînă, numaidecît ai s-o vezi gâlbejindu-se și cocîrjindu-se și-o suge pămîntu' ca pe-o bură de ploaie vara.

— Ba m-aș mira, se bagă și Florica în contul soră-sii Mioara. Se încruntă la Costache strigîndu-i în față: N-a bețivit soru-mea la ușa ta și nici la ușa nimănu!

— Da' chiar așa, jupîn Berilă, intervine Doina. Doar n-oți începe acuma la pomană...

— Și mai lasă-mă dracu-n pace, Doinițo, se oțărăște Mioara. Ce-l fute pe el grija că stau fără rachiu o săptămînă sau un an?! E treaba mea ce bag în gură și ce frec în cur! Treaba lui a fost să aivă grijă de mămica noastră și n-a fost în stare! Auzi, pîn-aici! Că iar mi-aduc aminte! Pîn-aici, am zis!

Berilă scutura a deznădejde din la-bele lui mari. Tocmai cînd crezuse că

s-a împăcat cu surorile, uite-le iar pornite împotriva lui din nimic.

— Am zis io ceva rău, nepoate? Zitu, că io m-oi fi-mbătat din două ciocane de rachiu de azi-dimineață...

— Nuuu, îngeraș, i-o ia înainte Lenți lui Robert. Jupîn Berilă n-a zis nimica rău.

*

**

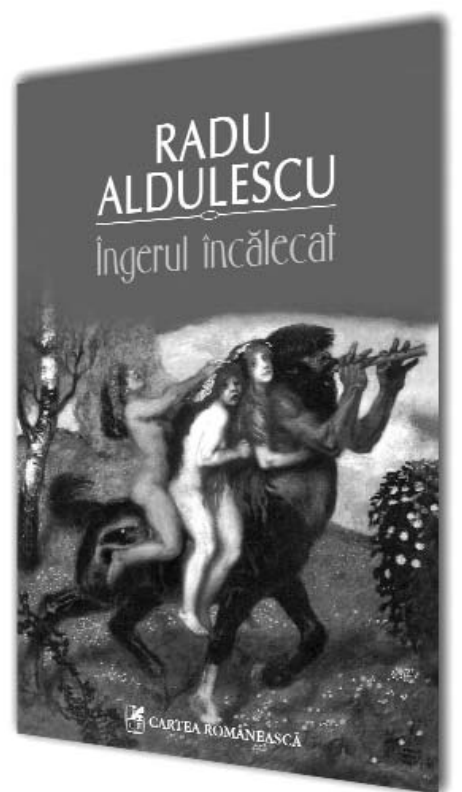
Iese de două ori afară. Să se limpezească, îl dor capul și burta. Toată lumea-l vede că-i e rău, și i-a luat martori, dar gîndul lui e altul. Numai bine că a încetat ninsoarea. Noaptea licăre de stele înghețate. Un gînd care-i încălzește măruntaiele, nu-i nimeni pe drum la deal și la vale, s-au potolit și grupurile de rudari, s-au tras toți pe la casele lor, e cum nu se poate mai bine... Îngerașului nostru i s-a aplecat de cită colivă a băgat în el. S-a dus să se plimbe prin pădure să-și revină. Uite-l că s-a întors, hi-hi-hi, ai dat la boboci, îngeraș? Îhîmm, mă duc să mă mai plimb nițel, să iau aer. Aveți grijă de Berilă, îi șopteste Lențiței, care-l privește nedumerită. Cum să aibă grijă? Aveți grijă să nu plece de-aici. De că să nu plece? D-aia, o să vedeți; și iese iarăși, lăsînd-o la fel de nedumerită.

O ia repede pe șosea la deal, pe po-teca făcută la prînz, cît au cărat băncile și mesele. Odată ajuns în curtea lui Berilă după ce a sărit gardul, se mișcă tot mai repede, ca teleghidat de o forță care a pus instantaneu stăpînire pe el. Ia scara din spatele grajdului și o sprijină de zidul casei. Urcă și intră pe gaura uneia din ferestrele de la etaj, lăsate fără lemnărie. Berilă s-a chivernisit bine nemaicheltuind cu etajul, lăsînd ferestrele vraiste, ca să intre pe ele, fără să fie nevoit să spargă în-cuietoarea și să lase urme. Urmele lăsate în zăpadă s-au amestecat totodată cu urmele de la prînz, cînd au luat mesele și băncile. Umblă și coboară la parter pe chepengul dintre etaje și se duce întins în camera unde stă de obicei de veghe jupîn Berilă cu puui de găină și oile și damigenele cu rachiu din care vinde. Prin duhoarea grea, acidă, de găinaț, balebă și tescovină, simte mirosul de carne friptă, un damf distinct, inconfundabil, da-bineînțeleles că banii nu pot fi altundeva decît sub purcoiul asta de trențe care-i este așternut și saltea jupînelui.

CARTEA

Tribulațiile lui Robert zis Diavolul, un tînăr fără scrupule, care ascunde sub un chip angelic, un suflet demonic, traversează zonele cele mai obscure ale societății românești din anii de glorie ai socialismului biruitor. Într-o lume scăpată de sub control, în care, sub imperiul instinctelor primare, se încălcă cu sălbăticie toate legile și tabuurile, domnesc sexul dezlănțuit împreună cu furtul și crima abominabilă. Cele mai murdare pulsuni se materializează, barierele cad, toate dorințele și poftele se împlinesc pe tărîmul *Îngerului încălecat*, tărîmul tuturor posibilităților.

Într-o narațiune de o robustețe faulkneriană, Radu Aldulescu pune în scenă primul spectacol dintr-o lungă serie care va continua, cu frenezie și cinism, în prezentul imediat.

Trage într-o parte trențele și pînza de doc scrobîtă de jeg care-i cearceaful, dezvelind scîndurile noi, proaspăt bătute-n cuie, lipite una de alta, ca la o dușumea sau fund de căruță. Patul e mare, lung de peste doi metri și aproape tot atît de lat, ca pentru gabaritul lui Berilă. N-a aprins lumina, să nu fie văzut din șosea de cine ar trece la ora asta pe șosea. Vede bine și pe întuneric. Își trece totuși palmele peste scînduri, să și simtă ce ar putea fi acolo. Oftează, geme, aici ar fi trebuit să fie și uite că nu... Nu se poate, e imposibil, ciocăne ușor în scîndură, sună a gol, da-bineînțeleles, ce altceva ai fi vrut? Se bagă sub pat cu un chibrit aprins, ca și cum ar căuta pe cineva ascuns acolo și chiar găsește: scîndurile de aici sînt altele, mai vechi decît cele de deasupra, da-bineînțeleles, un fund dublu, gros de o palmă, în care ar trebui să fie... Se întoarce la etaj, amintindu-și că a văzut într-un colț

de cameră o secure. O folosește ca pe o teslă pentru a desprinde trei din scîndurile de deasupra. Dă peste alt cearceaf din pînză de doc verde, mai curată parcă decît cea de deasupra. O trage, uite sub ea comoara lui Berilă: teancuri-cărămizi de bancnote, de douăzeci și cinci de lei, cincizeci și o sută. Contemplă culcușul tapetat cu bani doar cît ține flacăra chibritului, fulgerat o secundă de gîndul de a da foc, să ia banii și să dea foc, focul ăla marele, mă rog, dar asta ar complica inutil lucrurile și nu i-ar aduce nici un folos.

Fuge iarăși la etaj de unde ia niște saci de rafie și un ghemotoc de sîrmă moale. Bagă într-un sac teancurile de bancnote numărîndu-le. Sînt ordonate pe categorii: zece teancuri de douăzeci și cinci de lei, cinci de cincizeci și șase de o sută. Par să aibă toate aceleași grosime. Trebuie că fiecare are un număr fix de bancnote legate cu

bandă adezivă. Își reprimă pornirea de a număra bancnotele dintr-un teanc. Trebuie să se grăbească, să dispară pînă nu apare Berilă... Îndesă teancurile într-un sac, îl leagă la gură și-l bagă în alt sac și-l leagă și pe asta. Cinci saci băgați unul în altul, să nu prindă banii igrasie și să bată scîndurile la loc în cuie, să nu se vadă că a umblat cineva, deși e greu de presupus că, așezîndu-se în pat, Berilă să nu simtă la șale și la spinare gaura din gestiune... Va trebui să fugă din Frăsineni, ar fi cel mai bine chiar înainte să ajungă Berilă acasă. S-o ia înapoi pe traseul pe care l-a adus Doinița încoace acum trei săptămîni și ceva. Trebuie că d-aia a și întîrziat atîta, pentru treaba asta, dar e o oră cînd n-ai avea decît s-o iei pe jos, Diavole, moș Crăciun cu sacu-n spate a pornit-o prin nămeți ca să ducă daruri multe la fetițe și băieți. Ba mai cuminte ar fi s-aștepti pînă mîine dimineață la cinci, cînd trece rata spre Combinat. Lași fetițele dormind și pleci, fugi cu sacul cu daruri, n-ai nimic de împărțit cu nimeni, ne-am terminat treburile, gata, l-am băgat în pămînt pe taticu Trecu, s-a-nchis prăvălia, ne ducem fiecare pe la casele cui ne are. Bate la loc scîndurile-n cuie și trage purcoiul de trențe la loc peste ele. Berilă o să găsească totul în bună regulă. Cel puțin pînă mîine dimineață o să doarmă liniștit.

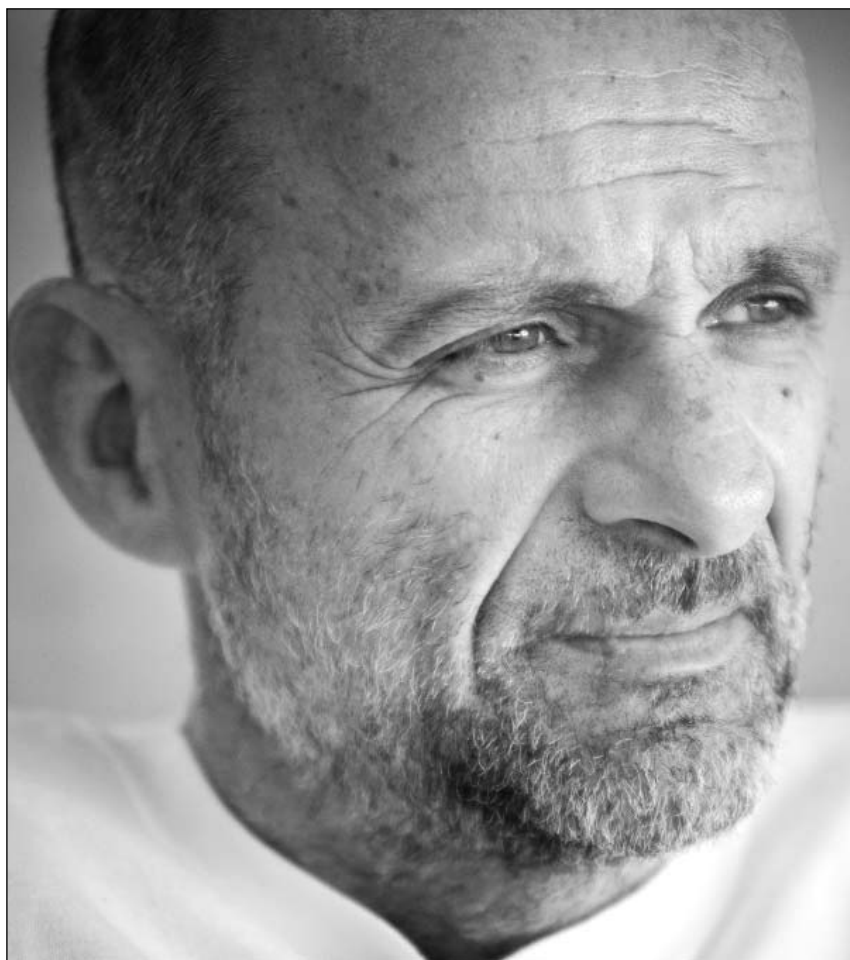
Știe să lucreze pe întuneric. Dintotdeauna a știut, dar n-ar fi trebuit să bată cuie, Diavole, vezi că la asta nu te-ai gîndit. Cînd apucă sacul și dă s-o ia spre chepeng să urce la etaj, să iasă pe unde a intrat, aude ușa descuindu-se.

Da-bineînțeles c-a venit jupînul acasă, disperat și pus pe rele. Acuma însă, nici să fugă fără să rezolve nu se face. Cu sacul în mîna stîngă și securea în dreapta se retrage și rămîne într-un colț întunecat al holului fără bec, de unde vede tot ce se întîmplă în cameră. Nu-i chiar de mirare că Berilă n-aprinde nici el lumina. Vede și el în întuneric, desigur, știe că i-a intrat cineva în casă și i-a umblat la comoară. Diavolul îl vede ca umbra unei căpițe de fin apropiindu-se. N-ar fi mare lucru să știe unde s-a ascuns și uite-l țîșnind, repezindu-se ca un mistreț cu o furcă întinsă ca o sulită, țintind cu colții gîtul lui Robert, care eschivează în ultimul moment, se apleacă și se ridică izbindu-l de jos în sus cu muchea securii în tîmplă, reținut, nu să-l omoare, ci doar să-l calmeze cît de cît. Te-a mîncat în cur, jupîne, în loc să fi stat la pomană să-ți tihnească. Se clatină cu genunchii tremurîndu-i, înmuindu-se. Geme încleștînd mîinile pe coada furcii, nădejdea și salvarea lui. Nu vrea să cadă, nu-l lăsa, Diavole, să se chinuie. Îl mai pocnește o dată, tot cu muchea, tot reținut, dar de astă dată îndeajuns de tare ca să i se taie picioarele și să bușească zguduind podeaua. Mai aprinde un băț de chibrit și-i luminează fața ca o piftie împlănită dînd să se înmoaie și să se scurgă, cu ochi goi și urme de sînge în părul de pe frunte, pe care le șterge apăsînd cu colțul unui sac de rafie. Degetele Diavolului mîngîie blana mistrețului rece asudată și pleoapele, închizînd ochii, repetînd gesturile unui ritual îndelung exersat, mama lui l-a făcut cu un mistreț omorît de un boier călare pe un armăsar argintiu.

Fața bătrînă a Omului Mistreț e liniștită și împăcată, cufundată într-un somn dulce. Ascultă-l, Diavole, parcă nu mai suflă, dar n-ar fi mare lucru să te înșeli, să se trezească precum tușa Dora, mă rog, e-n regulă. Greul n-a trecut, abia începe. Dacă se trezește, se trezește omul în patul lui, iar dacă a murit, tot în patul lui se cuvine. Îl ia de picioare și-l trage spre pat pe întuneric spre behăitul oilor și cotcodăcitură puilor de găină care par să-și jelească stăpînul. Morți de cărat, toată viața ai să cari la morți, își spune, punîndu-și parcă la cale blestemul. Îl aburcă în pat pe bucăți. Întii picioarele și pe urmă umerii și capul, bîgîndu-se sub el și icnind ca sub o căruță căzută în șanț. Pune trențele peste el. Dacă i s-o face să se trezească, precis o să se-ntoarcă înapoi în moarte descoperindu-se pe scîndura goală, jeuit de agoniseala lui. Și dacă ar rămîne aici pînă mîine dimineață la cinci cînd trece autobuzul... Mai e destul pînă atunci, iar lipsa lui le-ar îngrijora pe Doinița și Lentica și ar porni să-l caute. Altă complicație, trebuie să se ferească și de ele. O să se întoarcă la pomană, o să ascundă sacul și o să plece mîine dimineață. O să dispară pe veci din viața lor, cînd le-o fi somnul mai dulce.

Urcă iarăși la etaj și coboară cu sacul pe scară. Pune scara la locul ei în spatele grajdului. Iese în șosea și o ia la vale. Pe drum parcă ar simți greutatea sacului, Diavole, atîția bani, atîția bani și în sfîrșit bătătura lui Trecu. Se duce la grajd și ascunde sacul în Magazia de Alimente, taicule, să fie primit, mi-ai purtat noroc, pînă mîine dimineață la cinci mai e puțin.

AUTORUL

Radu Aldulescu a debutat în 1993, la Editura Albatros, cu romanul *Sonata pentru acordeon*, pentru care a primit Premiul Uniunii Scriitorilor din România. A mai publicat romanele: *Amantul Colivăresei* (ediția I, Editura Nemira, 1996; ediția a II-a, Editura Cartea Românească, 2006); *Îngerul încălecat* (Editura Phoenix, 1997); *Istoria eroilor unui ținut de verdeață și răcoare* (ediția I, Editura Nemira, 1998; ediția a II-a, Editura Cartea Românească, 2007); *Proorocii Ierusalimului* (ediția I, Editura Publicațiilor pentru Străinătate, 2004; ediția a II-a, Editura Corint, 2006; ediția a III-a, Editura Cartea Românească, 2009; e-book, 2011); *Mirii nemuririi* (Editura Cartea Românească, 2006). În anul 2009, răspunde provocării unei mame disperate și scrie, după o atentă documentare, tulburătorul roman-verité *Ana-Maria și îngerii* (Editura Cartea Românească, 2010). A scris scenariul filmului *Terminus Paradis* (regizat de Lucian Pintilie), care a obținut Marele Premiu al juriului la Festivalul de la Veneția.

Din 3 octombrie
O nouă grilă de programe
Radio România Muzical
Muzică clasică pentru toți...
Mai mult ca niciodată

Radio România Muzical
se aude în FM (97,6 și 104,8)
live online
www.romania-muzical.ro

Radio România Cultural
Espresso
Cu Daniela Ivanov și Radu Croitoru
De luni până vineri, de la ora 7.15
La Radio România Cultural
și pe www.radioromaniacultural.ro și www.radiocultura.ro

Dan Hatmanu la 85 de ani

În 1976 Adrian Podoleanu a avut fericita idee de a-și zugrăvi confracții într-o compoziție intitulată de artist, cu umorul său de o factură specială, coroziv-bonom, *Brigada*. Era un tablou de familie spirituală, nu un medalion ca acela al „Junimii”, ci în formă aproape dreptunghiulară (140/135 cm), în care figurile au fost așezate în registre succesive, într-o horire întreruptă undeva pe la mijloc. Autorul pânzei stă jos, așternut la lucru și deasupra sa și a confratelui din partea opusă, cea stângă, căruia nu i se zărește chipul, se șindriliuiesc ca un coperiș „brigadierii”, căutătorii „peștișorului de aur”. Peste toți, se ițește capul lunguiet, à la Oblio, al lui Dan Hatmanu.

Grigore Ilisei

Acesta domină întreaga ilustră adunare. Plasarea sa în vîrf are semnificația recunoașterii valorii și vine din partea unui meșter din cei aleși și de o exigență proverbială. Adrian Podoleanu îl precepea, deci, încă din acel timp, pe Dan Hatmanu drept „stăpînul inelelor”, maestrul ce merită reverență pentru prestigiul adus nobilei bresle. Gestul nu făcea decât să consacre într-o operă de artă, semnată de un rafinat componist și portretist, o stare de fapt, aceea potrivit căreia Dan Hatmanu era cel dintîi între artiștii Iașilor, prețuit în conclave, chiar dacă uneori nu din toată inima și cu mare plăcere. Pictorul, căruia Corneliu Baba, profesorul său de la Academia de Arte Frumoase de la Iași, îi remarcase primul harul și grăirea originală, se impusese cu atîta autoritate că nici cei

mai cîrtitori și invidioși dintre colegi nu aveau cum să-i conteste valoarea și poziția proeminentă.

Dacă la începuturile sale artistice Dan Hatmanu semăna pînă aproape la identificare cu maestrul său, asemuire născută, potrivit mărturisirii acestuia, din adorația sinceră a discipolului, destul de repede tînărul creator a luat distanță și și-a croit, cu instinct sigur, statornic și perseverent, drumul propriu. S-a petrecut această roditoare găsire a sinelui mai cu seamă după cele două stagii, fiecare de un an, la Leningrad și Paris, în 1962-1963 și 1964-1965, de care a beneficiat ca urmare a cîștigării în 1960 a bursei „Nicolae Grigorescu” a Academiei Române. Plecase în cele două mari centre artistice ale lumii cu o zestre prețioasă. Deprinsese ca ucenic al lui Corneliu Baba multe din tainele

„zugravului de subțire”. Începuse a ști cum să-și pună în valoare darurile nu puține „din părinți în părinți”, inteligența scilpitoare, humorul de stirpe humuleșteană, sagacea înclinație spre observarea esențialului și insolitului, capacitatea de a citi pînă-n adîncuri sufletul omenesc, spiritul născocitor, acea „nestare” despre care scria Marin Sorescu, aspirația neostoită întru desăvîrșire. Toate au germinat, încolțit, au dat pîrg bogat, pentru că au fost mereu contrapunctate de un neadormit spirit critic. În plus, Dan Hatmanu a avut norocul să aibă lîngă el o viață un tovarăș de drum lung, un catalizator de energii pozitive, pe doamna Maria, Cicita cum o dezmiardă, cea care i-a fost devotată „paznic de far”.

Leningradul și Parisul, cu muzeele lor fabuloase, cu artiștii de stirpe care le

populau, profesorii care l-au îndrumat i-au dat aripi să zboare, să urce în acel înalt al său. A fost astfel în stare să-și poarte penelul pe aproape întreaga claviatură a artelor plastice, să-și încerce puterile clasicizînd sau experimentînd, dar găsind mai totdeauna dreapta măsură, vorbind într-un limbaj artistic propriu, ce-l face recognoscibil și unic dintr-o privire. În toate orizonturile în care s-a exprimat, Dan Hatmanu a rămas fidel crezului său artistic, a slujit arta, adică a dat la iveală frumosul miezos ideatic. Și-a construit în modul acesta o operă întinsă, policromă, poliedrică, substanțială, fără gratuități și căutări sterile. Și-a zugrăvit ceas de ceas, zi de zi, an de an, expresivul și mărturisitorul *Autoportret în timp*. Acest drum de la care nu s-a abătut, ci l-a străbătut vitejește, cu tenacitate și

iscusință, i-a adus de tînăr respectul comunității artistice, al publicului și reputația de „staroste” al artelor frumoase ieșene, de „patriarh” al picturii românești. Aceste superlative capătă, iată acum, cînd Dan Hatmanu rostuieste 85 de ani, și întemeierea vîrstei. E înțeleptul cetății celeste și cimotoiei sale de artiști, mereu la datorie, la șevalet, prezent acolo unde se întîmplă ceva important în împărăția sa, călătorind nonșalant la anii săi la Scobinți sau la Paris, pregătind o nouă expoziție (viitoarea, jubiliară, va fi în noiembrie la Galeria „Dana” din str. Cujbă), alcătuiind împreună cu doamna sa încă un album, de astă dată referitor la experiența pariziană. Ne bucură cu existența sa pilduitoare, închinată mistuitor artei, zămislirii frumosului în formă și culoare, cu amprenta sa de neșters.

DAN HATMANU DESPRE DAN HATMANU

» Scobinți, satul meu natal, îl socotesc centrul lumii. Nu știu dacă alții sînt așa de legați de locul nașterii, însă eu mereu mă întorc în satul meu și chiar am vrut la un moment dat ca într-o căsuță țărănească, cu lut pe jos, să-mi duc o parte dintre lucrările mele, s-o pictez pe dinafară cu autoportretele mele și, în același timp, să montez de jur împrejur obiectele mele spațiale cu tema *Mîna*, în așa fel încît, de fiecare dată cînd mă simt obosit și descurajat, să mă duc în sat la mine, în acea căsuță, să merg desculț pe jos și să stau în liniștea aceea, să mă refac. N-am reușit.

» Am plecat cu bursa de la Academie, cîștigată prin concurs, la Leningrad și Paris. Atunci s-a produs declicul. Am venit în contact cu noi forme de artă, cu mari galerii și, încet, încet, m-am desprins de maestrul meu. La întoarcere, Corneliu Baba, cînd a văzut noile mele căutări, mi-a zis: „Tu poți să te joci acum, pentru că ai în spate o meserie foarte serioasă”. El socotea acele încercări ale mele de la Paris ca niște jocuri. Sigur, arta este în general un joc. Le considera drept niște jocuri ușoare.

» Eu am fost mereu nemulțumit și am luat-o tot timpul de la capăt. Pe urmă mi-am dat seama că fiecare temă trebuie tratată într-un anumit fel. De pildă, una din teme a fost *Om și sentiment*. În cazul acesteia am plecat de la niște idei cu sensuri filosofice. Centrul era omul. Nu mergea să lucrez cu pastă multă, cu încărcătură, să înfățișez ființa umană trupeșă. Prezentaam ideea de om. Atunci am considerat că simplul contur e cel mai potrivit. Am conceput totul bidimensional, și nu tridimensional. Cînd a fost vorba de *Iași – evocare sentimentală*,

de casele vechi, cu ziduri patinate, am folosit o altă manieră de lucru, maniera tradițională. Am lucrat cu cuțitul, cu șpaclul, ca să redau patina zidurilor vechi, care au fost martorii copilăriei mele sau ai unor evenimente. De fiecare dată am schimbat modul de lucru și au apărut aceste cicluri, care se diferențiază între ele ca limbaj și concepție. Dar au și lucruri comune. De exemplu, arhietipul timpului se găsește în toate ciclurile. Este un punct de legătură.

» Maestrul meu Corneliu Baba mi-a spus după terminarea facultății că pentru a mă afirma e bine să mă mut în capitală. La Iași, în provincie, ar fi fost greu. L-am ascultat, mi-am făcut valiza, am stat vreo trei luni în București, am simțit că nu-s acasă și nu pot să lucrez pur și simplu. M-am întors cu promisiunea să revin mai tîrziu. Nu eram pregătit. Și am rămas la Iași. Am avut posibilitatea să mă stabilesc în străinătate. Tentații foarte mari. N-am putut face pasul acesta. Eu dacă n-am avut puterea să mă dezlipesc de Iași, ca să mă duc la București, cu atît mai mult nu se punea problema să părăsesc țara. Am rămas la Iași pentru că era mediul cel mai prielnic pentru lucru. Aici puteam să mă adun. Însă mi-am dat seama că, sînd în provincie, mă pot plafona. Ca să nu se întîmple am păstrat un contact strîns cu Bucureștiul. Mă duceam des în capitală. De cîte ori era o expoziție importantă, un simpozion, mă suiam în tren și eram la București. Cînd nu lucram mă aflam acolo. Ca după aceea să plec cît se putea de des în străinătate, să văd expoziții, galerii, să iau parte la reuniuni internaționale.

(Din interviul acordat în 2001 lui Grigore Ilisei la TVR Iași, la „Divanuri duminicale“)

REFERINȚE CRITICE:

„Dan Hatmanu, mare artist în arta picturală, nume sonor în arta plastică românească, este după părerea mea unul dintre cei mai însemnați pictori contemporani și cel mai vrednic urmaș al lui Corneliu Baba și Ciucurencu.” (Ion Irminescu)

„Hatmanu e un actor, fără cabotinisme și plastronări baritonale de voce, fără tirade, și gesturi retorice. El este autodemitizatorul prin excelență, autosfîșietorul de iluzii.” (Ion Frunzetti, 1980)

„Dacă în unele tablouri Dan Hatmanu își exprimă stările lirice, gîndurile de intelectual care cunoaște istoria, stilurile, povestea diferitelor locuri, față de care peisajul nu are specificitatea concretă, în altele el pictează cu metafore poetice și gînduri de filosof.” (Petru Comarnescu, 1965)

„Dan Hatmanu reinnoiește imaginea Parisului pe care fiecare francez o poartă în sine.” (Georges Boudaille, 1965)

„Dan Hatmanu vede orașul ca pe un dragon miriapod...” (Dan Hăulică, 1974)

„Artistul este un veritabil moldovean prin lirism și umor și cei care îl pun în descendența spirituală a lui Creangă nu greșesc prea mult.” (Eugen Simion)

Primele e-BOOK-uri POLIROM și CARTEA ROMÂNEASCĂ

120 de titluri
disponibile

www.polirom.ro

Proiect realizat în colaborare cu

SECRETUL ADRIANEI

Adriana BABEȚI

O călărire în nori

Oh, feții moșului! Ce se întîmplă, dragă George, Florin, Anca, dacă făceam infarct săptămîna trecută?

Ce puneți acum la pagina 10, stînga sus, pe două coloane? Căci mi-a sărit inima din piept cînd m-am văzut pe coperta „Suplimentului” de două ori călare: o dată pe 1 CP, adică pe iapa Lara, dar și strunind 131 cai putere, adică motorul Honda. Una era să mă pitulez cu șfială în colțișorul meu, și cu totul altceva să mă hlizesc de pe pag. 1, în format mare. Nu pot să dau glas tuturor ecurilor stîrnite de bunicuța călăreață. De la plasa luată de Adrian Oțoiu, care a crezut că totul e pe bune (WOW! Grozavă ești! Aia pe motoșiclu e prin SUA, nu? Îmi arată a Arizona/New Mexico, Nevada/Colorado... Iar în cea cu calul te documentai despre amazoane, da?), la încurajările Oanei, fiică-mea din Canada (Mămălo, ești tare de tot, sînt mîndră de tine!), pînă la resemnarea de martir a mamei (Doamne, ce mi-i dat să trăiesc la bătrînețe!). Cei mai mulți au apreciat fotoșopul și talentul artistului Camil, dar și-au strecurat ca un ghimpe bănuiala că așa și ia un viraj pe două roți sau să trăpuiesc prin manej. Un prieten mi-a scris de la mari depărtări: „Te-ai prostit di tăt – pe cai, pe motociclete... în curînd te vîd în „Playboy”. Atenție: cu înaintarea în vîrstă își pierde omul mintea. Adevărul e că nu-ți stă rău totuși”. Iar pe cel mai bun prieten l-a umflat rîsul, după care a adăugat serios că vrea să vadă cartea, nu prosteliile astea.

Adevărul gol-goluț e că n-aș fi în țeles nimic din tot ce pritolesc la amazoane, dacă nu aș fi încălecat de-adevăratalea. Sigur că la început am tremurat de frică, deși antrenorul o ținea pe Lara de dirloji, iar ea era nu doar bătrîioară, ci și dresată bine. Dar ce-am simțit acolo sus, în șa, cînd am luat-o la pas și apoi într-un

trap ușor, nu cred că se poate compara cu nimic din ce-am trăit pînă atunci. Deși capitolul despre cai și cavalcadele amazoanelor era gata scris în cartea la care tot trudesc, nu m-am lăsat pînă nu am adăugat cîteva fraze de admirație și extaz în fața acestei nobile îndeletniciri ecvestre. M-au inspirat vreo zece poeți români, de la Bolintineanu și Alecsandri, la Sașa Pană.

Vă prezint un potpuriu de secol XX, care începe cu Ion Barbu. „Și iat-o, înspumată, sălbateca splendoare,/ O, nesfîrșită hoardă și hohotul sonor! Un viu puhoi coboară colinele Heladei,/ Un clocot peste care strident, străbătător,/ Vibrează-nfricoșata chemare a Menadei!” (Dionisiacă). Apoi Stephan Roll: „Amazoană cu calul de opal îngenunchează în amintire deci” (Mîna din crin). Apoi Ilarie Voronca: „Amazoană peste preeri în vis,/ Las gîndul răsturnat în oglinzi,/ Zgomotele descresc ca prețul cerealelor,/ Surîsul tău își face loc în dimineața de Marte” (Almanah). Și Sașa Pană, cu *Alfabet*, subintitulat *roman*: „Care atlet mai adulmecă vreo aluzie algidă într-o acoladă de atitudini alternative de ieri și de azi. Din adăpostul ademenitor, o amazoană ambiguă și mononemică arbitrează în anfiteatrul anafrodisiacelor o cavalcadă de amfore acustice”.

Nu știu de ce nu-l pot însă uita și pace pe Bolintineanu, cu amazoanele lui, macedonele din Cavaia, înnegrind ca niște nori cerul: „Tropotă, bubuie plaiul Candavii,/ Lîngă Cavaia,/ Caii se spumegă, pui ai Moravii/ Rîrind bătaia./ Iată-i, alunecă! Umbra pămîntului/ Nu îi sosește./ Comoara lor flutură pe-aripa vîntului/ Nara lor crește./ Ei port femeile, dalbe ca zorile/ Cele de vară./ Brîul cu armele luce ca florile/De primăvară”.

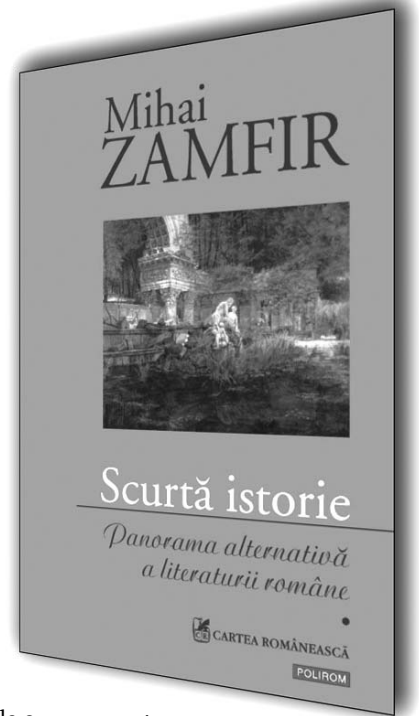
O istorie ne-alternativă, dar utilă

Mihai Zamfir a scris o carte importantă în critica literară a anilor '80: *Cealaltă față a prozei*. O colecție de eseuri surprinzătoare ca vioiciune venită din partea unui critic cu evidentă aplecare către zone la modă în anii '70 de teorie literară: texte aplicate, lecturi atente pînă la detectivism, fascinație maximă pentru stilistică și un tradiționalism senin, relaxat în abordarea textului literar.

C. Rogozanu

Zamfir excelează în datul cordial peste nas unora dintre tradițiile criticii literare

În *Cealaltă față...*, Mihai Zamfir propune lectura unor clasici sau a unor „minori” în cheie nouă, după matrice imprevizibile. Poate de acolo i-a rămas imprimată eticheta de „alternativ” care se potrivește însă prea puțin începutului istoriei sale literare intitulate: *Scurtă istorie. Panorama alternativă a literaturii române* (primul volum, pînă la simbolizii, inclusiv). „Alternativul” (cu toate sensurile clasice de imprevizibil, controversat, pe lîngă canon, subteran etc.) nu prea-și are rostul într-o colecție de medalioane și studii despre secolul al XIX-lea literar românesc (zona pe care autorul o stăpînește total și despre care a scris studii de referință). Singura fărîmă alternativă pe care am putut-o descoperi a fost tocmai lipsa de morgă și de pretenții în scrierea unei istorii literare. E alternativă dacă ne uităm la ce vîlvă a făcut *Istoria* lui Manolescu, un turnesol straniu care a pus în evidență concomitent anacronia proiectului călinescian și anacronia cititorilor de critică literară de la noi. Zamfir e extrem de clar într-o declarație de intenție imprimată pe copertă: „Fără divagații inutile, fără tradiționalul aparat de istorie literară, capitolele cărții vor să sintetizeze în cît mai puține pagini adevărurile esențiale despre literatură”. Exact asta și face, fără să se abată de la program, fără orgolii inutile și fără ambiții de restabilire a canonului.

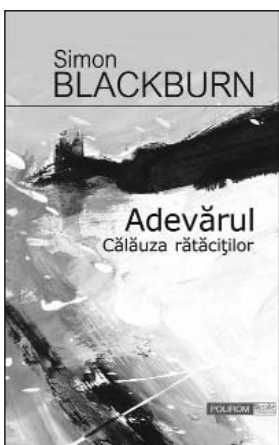

Calitatea supremă este didactică. Zamfir prezintă fără floricele inutile o perioadă privită de obicei ca un puzzle de grupuri (pașoptiști, junimiști, simbolizii) care se predau la grămadă la școală. Ambiția secretă a criticului rămîne identificarea unei scheme (sau mai curînd amprente) stilistice esențiale în diverse curente sau în opera unor autori. Este fidel fotografiei estetice perfecte, deși ar avea armele teoretice sau istorice de a aborda mult mai ambițios complicatele personaje ale secolului al XVIII-lea – este cam singurul cercetător de la noi care ar dispune de posibilitățile unor Paul Cornea sau Zigu Ornea de a pătrunde epoca, dar care renunță la tot pentru teologia estetică. Aici e și păcatul cărții, că nu reușește să-i scoată (cu excepția, firește, a unora dintre clasici) din imaginea pietrificată de copii ingenui ai secolului al XIX-lea. Cînd ataci strict estetic opera unui Bolintineanu sau a unui Heliade-Rădulescu sau Alecsandri, inevitabil se pierde ceva. Contextualizarea istorică, politică este mai mult decît necesară. Zamfir o consideră inutilă: nu total, în unele portrete de scriitor, spre binele cărții.

Unde excelează Zamfir este în datul cordial peste nas unora dintre tradițiile criticii literare. Vine cu argumente

scurte și zdrobitoare, cu narativizări biografice accelerate și rupe tradiții îndelungate de preamărire a unor autori sau nedreptățire a altora. Nu lipsesc ironia și umorul subtil. Despre Heliade-Rădulescu scrie el însuși că a fost și un caz clinic de megalomanie, dar rețea scurt și rîsul maiorecian la adresa scriitorului muntean, un rîs mai mult teribilist decît justificat. Identifică cu acuratețe micul, dar importantul aport al lui Cârlova, însă nu uită să adauge hîtru un scurt portret al unui poet moldovean (Hrisoverghi), tot un „geniu” tînr mort la 25 de ani. Ghinionul său teribil a fost că locul morții genului în literatura română fusese ocupat de Cârlova cu puțin timp înainte și oricît s-au străduit moldovenii să-l plaseze pe eroul lor genialoid în locul munteanului, n-au reușit. Bolintineanu beneficiază de cel mai util (pentru cititori) portret, pentru că Zamfir pune ingenios în balanță reușitele certe ale poeziei sale, cu biografia înfostată de aspirațiile autorului. Bolintineanu capătă accidental o aură de proscris sau de cenzurat, el nefiind în realitate niciodată supus vreunui tratament dur – plecările în Vest sînt voluntare, nu au

SEMNALE

Simon Blackburn, *Adevărul. Căluza rătăciților*, traducere de Gabriel Nagăț, colecția „Filosofie contemporană”, Editura Polirom, 304 pagini, 27.95 lei

Adevărul. Căluza rătăciților este titlul cu care debutează colecția „Filosofie contemporană”, un proiect de interes atît pentru studenții de la facultățile de filosofie, cît și pentru publicul larg. Simon Blackburn, profesor de filosofie la Cambridge University, este unul dintre cei mai apreciați filosofi ai timpurilor noastre: „Un filosof inegalabil.” („The Times”) Mulți dintre noi susțin că se călăuzesc după principiul adevărului – dar ce este adevărul? Într-o lume unde credințele, obiceiurile și sistemele de valori sînt atît de diferite, există oare adevăr absolut? Simon Blackburn ne duce în miezul unui război al ideilor cu privire la adevăr, în care adversarii au diferite nume: absolutiști și relativiști, tradiționaliști și postmoderniști, realiști și idealisti, platonicieni și pragmatisti... Bătălia nu se dă însă doar între taberele de filosofi și teoreticieni, ci și în sufletul fiecărui individ. Fascinantă explorare a evoluției acestui concept de-a lungul timpului, volumul oferă puncte de reper tuturor celor care cred că adevărul există, dar nu știu unde să-l caute.

Din cuprins: Credință, opinie și rațiune • Omul ca măsură • Problema lui Ishmael și delicia pstrării tăcerii • Nietzsche: demascatorul condescendent • Posibilitatea filosofiei • Observația și adevărul: de la Locke la Rorty • Realismul ca știință; realismul despre știință • Istoricii și ceilalți

F. Scott Fitzgerald, *Povestiri cu Pat Hobby*, traducere din limba engleză și note de Alexandra Coliban, colecția „Biblioteca Polirom. Clasicii modernității”, Editura Polirom, 192 de pagini, 19.95 lei

F. Scott Fitzgerald este cunoscut pretutindeni în lume datorită romanului-cult *Marele Gatsby*.

Volumul *Povestiri cu Pat Hobby* recompune începuturile cinematografului american, înainte să devină o industrie.

Cele șaptesprezece *Povestiri cu Pat Hobby* sînt inspirate din propriile experiențe ale F. Scott Fitzgerald, de pe vremea cînd lucra pentru Universal Studios. Pat Hobby, scenarist la Hollywood, trăiește într-o sărăcie lucie, în ciuda succesului pe care l-a avut în epoca filmului mut. Viața se reduce la alcool, cinism și o continuă preumblare în preajma studiourilor. Majoritatea poveștilor îl descoperă falit, mai tot timpul implicat mărunt în intrigi financiare sau avînd legătură cu mult dorita apariție pe genurile filmelor. Ineditile întîmplări descrise în acest volum sînt pline de umor și de nostalgie față de începuturile cinematografului american, înainte să devină o industrie, cum susține, cu amărăciune, protagonistul.

nici o relevanță în plan politic. Dar poetului îi convine de minune aura, se proiectează imediat în familia unui Bălcescu. Tocmai automatizarea aceasta în cheie înalt romantică (poetul proscris, morbid etc.) este și mecanismul care se reproduce stilistic și tematic la nesfârșit: amestecul de gotic cu levantin.

Nu m-aș mira de altfel ca aceste observații să se concretizeze mai târziu într-un studio aprofundat, Zamfir avînd clar o tendință către deconspirare: îi place să descrie atent cum își fabrică intelectualii și scriitorii propria aură, forțați fie de tradiție, fie de propriile pulsioni sau de constrîngerii pragmatice. De altfel, un studiu despre victimizare și autoeroizare în cultura română este mai mult decît necesar. Un text excelent este acela despre Hasdeu în care îi desființează acestuia tot eșafodajul de gigant și măret savant, scriitor etc. Zamfir arată cît de tare e pînă la urmă și provincialismul publicului român în unele epoci, public care se lasă frecvent furat de prestidigitajii culturale. Hasdeu este prezentat ca un regizor al propriei cariere: multă cultură înghițită de-a valma doar pentru epatare, dar rezultate minime (literatură slabă, proiecte savante infestate de retorică, rareori salvate de intuiții vitale, un soi de protocronist înaintea de vreme). Controversa din epocă în jurul textului *Duduca Mamuca* (procesul intentat de oficialități) „i-a venit lui Hasdeu ca o mînușă și l-a făcut probabil fericit luni la rînd”, notează ironic criticul. Tiparul savantului venit din străinătăți să dea lecții

provincialului public românesc pentru propria afirmare este aplicat de Zamfir și lui Gherea, chestiune care merge pînă la un punct. Pînă la urmă, orbirea estetică a lui Gherea a fost compensată de texte trainice în alte zone. Dar asta e altă discuție.

O suită de texte scrise cristalin, cu zone foarte utile didactic

Interesantă este plasarea în același capitol, în oglindă, a doi scriitori: Alecsandri și Filimon. Unul, fiul de boier răsfațat de părinți și de soartă. Celălalt, cîntărețul bisericesc și funcționarul sărac care n-a scos niciodată nasul din mahalaua lui bucureșteană. Alăturarea este justificată doar prin faptul că amîndoi au fost niște singulari. Ar mai fi un motiv neenunțat de critic: sadismul comparației. Alecsandri, cîștigătorul total, versus Filimon, cel care murea cînd Alecsandri începea să se reinventeze și care n-a cunoscut glorie decît postumă. Zamfir notează tot timpul aceste crude ironii ale istoriei literare. De aceea nu evită nici comparația Macedonski-Eminescu. Deși e o abordare deja clișeizată, Zamfir pare să ne spună că, dacă tot vrem să rămînem în clișeu și să tot repetăm episodul cu Macedonski urîndu-l pe Eminescu – măcar s-o facem cum trebuie. Așa că descrie momentul mai puțin cunoscut în care amîndoi poeții s-au aflat în același timp la studii la Viena. Unul avea să fie fascinat de cultura germană, celălalt avea să fugă rapid spre sud, în Italia, neputîndu-se adapta. Eminescu deja exploda ca poet în acea perioadă. Macedonski a trebuit să mai aștepte douăzeci de ani. Zamfir știe să-l așeze pe acesta din urmă unde-i e locul, adică foarte sus, lîngă Eminescu. Personalitatea poetului l-a făcut urît de mai toată lumea, dar ce a ieșit de la „Literaturul” a fost de fapt filonul cel mai puternic al poeziei românești moderne.

Iubitorul de istorie literară privește de obicei la capitolele despre cei mari pentru a vedea „noua abordare”. Exer-

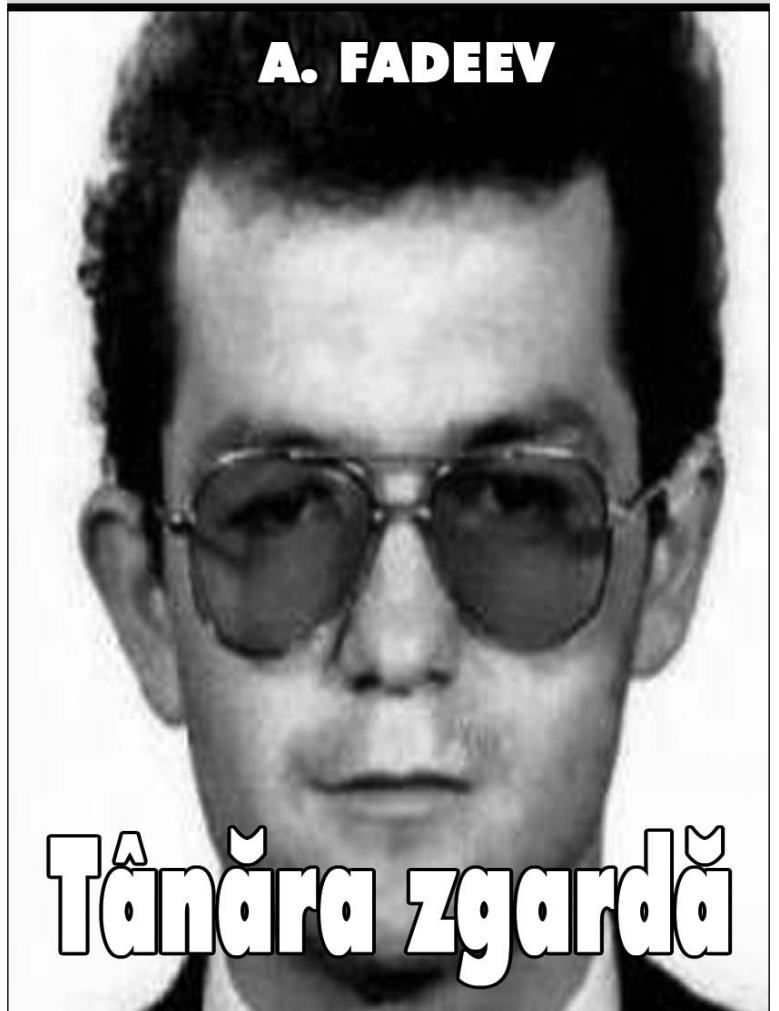
ciu inutil. Mai mereu istoriile literare supără și își fac reclamă prin departamentul „contemporani” și plictisesc la capitolul „clasici”. Zamfir discută la Eminescu aceeași teză veșnic pusă în actualitate a postumelor și antumelor văzute de Negoitescu; și e de părere că postumele ar trebui amestecate cu antumele și redată în ordine cronologică (abordarea Petru Creția). Lui Zamfir îi place să facă parafraze sau să pastişeze uneori stilul călinescian. În unele cazuri îi iese, în altele rezultatul este cel puțin bizar: „Pentru prima oară un geniu poetic siluia limba română metodic și de nenumărate ori, spre încîntarea finală a acesteia”.

Mihai Zamfir știe să aprecieze cum se cuvine o sinucidere executată după toate regulile unui dandysm autentic: „Prin acest gest, de mare curaj, dar și de mare egoism, viața lui Odobescu s-a dovedit într-adevăr, pînă la capăt, rotundă și armonioasă”. Finalul textului despre Odobescu nu e așa. E unul senin-cinic: criticul spune că nu-i mai ia în considerare corespondența lui Odobescu pentru că dacă ar face asta cu toți autorii, „numărul marilor scriitori sau măcar al scriitorilor buni s-ar tripla instantaneu”...

Cartea de istorie literară a lui Mihai Zamfir are un merit important: este o suită de texte scrise cristalin, cu zone foarte utile didactic (o văd ca pe o carte obligatorie și în biblioteca studenților la Litere, dar și a elevilor cu ambiții la proba de română din BAC) și cu momente de punere la punct binevenite (un capitol excelent despre „umflarea” lui Octavian Goga și ironizarea criticilor mari – Călinescu, Vianu – care au participat la asta sau o concisă și precisă panoramă a scurtei mode „socialiste” debutate de Gherea). Cînd un tip cu erudiția lui Zamfir scrie simplu trebuie profitat. Chiar și cînd se complace în puful comod al locurilor comune ale criticii estetizante doar pentru a plasa ici-colo cîte o observație importantă.

Mihai Zamfir, *Scurtă istorie. Panorama alternativă a literaturii române, colecția „Critică și istorie literară”, Editura Cartea Românească, 2011*

BIBLIOTECA DIN PETRILA DE ION BARBU

Am aruncat Suplimentul de cultură în aer!

SUPLIMENTUL DE CULTURĂ SE AUDE LA

în fiecare vineri, de la 20.00 cu George Onofrei

Fotografie de grup cu scriitoare uitate se lansează în București

Joi, 10 noiembrie, începînd cu ora 18.00, la Librăria Dalles din București, va avea loc lansarea volumului *Fotografie de grup cu scriitoare uitate. Proza feminină interbelică*, semnat de Bianca Burța-Cernat și apărut recent în colecția „Critică și Istorie literară” a Editurii Cartea Românească. La eveniment vor lua cuvîntul: Mihaela Miroiu, Simona Sora, Carmen Mușat. Moderator: Oana Boca.

Polemică în raport cu tendințele de enclavizare a așa-numitei „literaturii feminine”, cu prejudecățile sexiste, dar și cu „feminismul diferenței”, cartea își propune să integreze în metabolismul socioestetic al literaturii române o dimensiune marginalizată – literatura autoarelor –, fără să o supraliciteze. Cercetarea focalizează asupra perioadei de maximă afirmare a femeilor-scriitoare, asupra contextelor și condițiilor care au făcut-o posibilă. Nu întîmplător, întrucît literatura este un important indice al emancipării femeii în societatea românească a epocii.

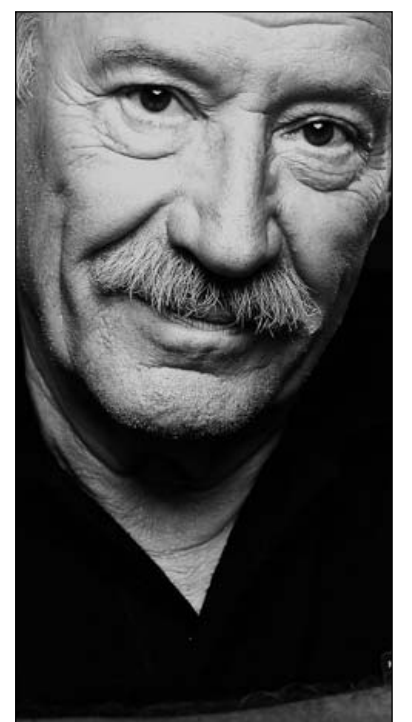

Victor Rebengiuc, invitat la lansarea Cinematografului gol

Joi, 17 noiembrie, la ora 18.00, la Librăria Dalles din București, va avea loc lansarea volumului *Cinematograful gol* de Daniel Cristea-Enache, în curs de apariție în colecția „Ego-grafii” de la Polirom. Vor vorbi: Ileana Mălăncioiu, Eugen Negrice, Ovidiu Șimonca. Invitat special: Victor Rebengiuc.

O carte uneori ironică, alteori nostalgică, adesea de un umor savuros, în care autorul adună amintiri dragi, impresii de călătorie, dar și portrete ale unor sportivi celebri sau povești „din Epoca de Aur”.

„Nu știu cît de simpatic îi voi fi autorului dacă voi scrie: nici critic, nici ziarist, el face reportaj. Pe mulți literați încă îi jenează cuvîntul, genul. Pe mine – nu. Autorul face reportaj într-un jurnal mai mult sau mai puțin intim. El este reporterul convingerilor sale politice și apolitice, cu copilăria lui, cu tot... El face reportaj intim. Poate că e un gen nou, poate că nu – oricum, pentru că nici eu nu țin morțiș să iradiez simpatie, nu voi da pe față momentele în care, la lectură, puteam să fiu prins în flagrant delict de entuziasm...” (Radu Cosașu)

Amintiri din Vanuatu: omul nou vs. omul vechi

Hanna Bota povestește în *Ultimul canibal*, volum apărut anul acesta la Editura Cartea Românească, experiența unică trăită în Arhipelagul Vanuatu, timp de o lună, în mijlocul băștinașilor. Cartea este interesantă atît din punct de vedere literar, cît și științific.

Cred însă că partea literară e mai bine conturată. Hanna Bota parcurge într-un timp relativ scurt drumul scriitorului „aventurier” plecat în căutarea marii descoperiri. Nu știu dacă Vanuatu a fost marea descoperire, chiar dacă itinerariul româncei reprezintă o premieră, dar timpul trăit în colibele din Vanuatu a fost bine surprins în jurnalul de călătorie, un amestec de proză și eseu, adesea cu accente poetice. Nu stăm noi prea bine la capitolul diaristică, însă cartea aceasta este un jurnal unic, trăit intens și apoi povestit.

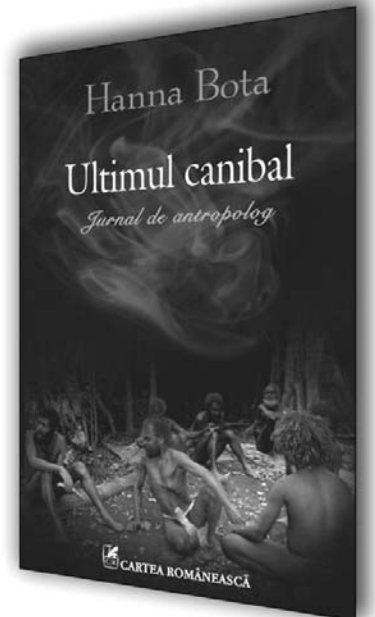
De multe ori călătorul pleacă la drum cu anumite gânduri, idei, așteptări și

se întoarce cu altele. „Aș fi vrut ca, scriind despre ei, triburile uitate de vreme în munții vulcanici ai insulelor Pacificului, să scriu despre fioroșii planetei noastre, dar i-am descoperit inocenți și blînzi... În același timp, m-am descoperit iubindu-i...”, scrie Hanna Bota în *Ultimul canibal*.

Jurnalul descrie impactul unei societăți tribale asupra femeii occidentale, întâlnirea cu „omul vechi”, practicant al riturilor străvechi, cu tatuaje simbolice, cu frunze în loc de haine, care se închină la pietre sfinte și, în același timp, „omul nou”, aflat încă pe drumul civilizației.

În *Jurnalul* Hannei Bota, întâlnirea dintre omul tribal și omul civilizației moderne creează cadrul unei discuții despre identitate și alteritate. Băștinașul din Vanuatu nu poate să se desprindă de familie și să trăiască de unul singur, așa cum trăiește omul occidental. Băștinașii trăiesc cu toții împreună, pentru că doar astfel pot avea loc ceremoniile, sărbătorile și riturile. Ei nu se pot muta dintr-un loc în altul, așa cum facem noi, ci trăiesc doar pe terenul moștenit. Acesta e destinul lor: „mutînd terenul și-ar muta ființa”.

Cel mai important mesaj pe care-l transmite Hanna Bota prin cartea sa este următorul: „Un om singur e unul inexistent”.

Hanna Bota, *Ultimul canibal. Jurnal de antropolog*, Editura Cartea Românească, 2011, 34.95 lei

TREI RĂSPUNSURI DE LA HANNA BOTA

„Noi am greșit pierzînd pe traseul grabei puterea de a da timp pentru lucruri care hrănesc sufletul”

Ați fost în lumea „Nouă” sau în lumea „Veche”?

Am fost într-o lume nou-foarte veche, nouă pentru că băștinașii de-acolo sînt cei care au parcurs cel mai scurt drum în procesul civilizației, sînt încă „proaspeți” în ceea ce privește contactul cu noi, cu educația, informația,

tehnologia (mă refer la societățile din satele tradiționale, închinători ai religiilor tribale), dar sînt vechi în ceea ce privește arhaismul vieții, primitivismul în care trăiesc, conceptele despre viață, fără gânduri în ceea ce privește viitorul și planificările privind ziua de mîine, trăind simplu,

pentru azi, în coliba de bambus, lîngă focul în care-și coc produsele. Dar în naivitatea lor sînt extrem de binevoitori, de grijulii pentru binele celui alt, atenți față de nevoile clanului, ale familiei.

Ce a cîștigat cercetătorul Hanna Bota din această călătorie?

Pe lîngă o trăire unică, pe lîngă experiența locuirii

printre ei, a identificării – pe cît a fost posibil – empatic vorbind – cu felul lor de a percepe viața, văzînd bucuria lor de viață, mulțumirea față de ceea ce au și trăiesc, am reflectat la cele două moduri de a petrece viața: continua noastră alergare contra cronometru, frustrările pe care le trăim pentru că nu avem destul, material sau profesional vorbind, vizavi

de împlinirea lor în lucruri mult mai simple, dar uneori mai valoroase, ca relațiile, binele celui de alături care garantează binele propriu etc.

Ce e bine și ce e rău în devenirea noastră? Ați găsit răspunsul în Vanuatu?

Dacă am găsit un răspuns pentru mine însămi, nu mă încumet să rostesc o soluție,

ci aș sublinia că noi am greșit pierzînd pe traseul grabei puterea de a da timp pentru lucruri care hrănesc sufletul, nu doar confortul și imaginea vînată în ochii altora; că am renunțat la niște valori care presupun efort în a le dobîndi pentru că facilitățile tehnologice au indus credința că e valoros doar ce se obține repede și fără efort susținut, investind emoțional, intelectual și spiritual, că vrem rezultate imediate, iar tehnologia ne-a furat și relațiile directe, interpunîndu-se între tot ce părea că mai avem, familie, prieteni, nemaivorbind de alienarea societății noastre vestice privind raportarea față de transcendent. Deoarece nimic nu mai este sacru, nici „riturile” noastre nu mai au bază, nu mai sînt de urmat, poate fi călcat totul în picioare, de acolo ni se trage însingurarea. Cu cît mergem mai spre vest, cu atît e mai evident individualismul.

Pagină realizată de Bogdan Romaniuc

Din adevărurile unui dirijor: Paavo Järvi

Am avut imprudența să răspund săptămîna trecută unei invitații publicitare pe Facebook de a asculta o emisiune muzicală radio de la București, afișându-mi preferința de a-mi petrece timpul, la aceeași oră, cu transmisiile unicate ale radiourilor europene, prilejuate de Ziua Liszt. Și am avut surpriza să primesc un mesaj cu tentă muștrătoare de la un redactor de la România Muzical, întrebându-mă dacă nu mă interesează părerea dirijorului Valeri Gergiev despre... Enescu.

Sincer să fiu, nu mă interesează în mod deosebit, atât timp cît dirijorul adulat la București cu ocazia Festivalului „Enescu” nu a pus în scenă la Opera Mariinski, pe care o conduce de atîția ani, Oedipe-ul nostru și nici nu are în repertoriul curent al orchestrei londoneze al cărei șef este, simfoniile lui Enescu. Nu pot decît să repet public că interpretarea lui Enescu la București de către orchestre străine, doar ca o „probă obligatorie”, ca la un concurs de patinaj, mi se pare, simplu spus, o expresie de fariseism și un soi de practic inutilă demonstrație de putere „patriotică” din partea organizatorilor festivalului. Cine și-ar imagina că la festivalul muzical al lui Gergiev, acesta ar impune orchestrelor invitate să-l cînte pe Ceaiikovskiy, ori că prezența unei orchestre la Primăvara de la Praga ar fi condiționată de interpretarea mai puțin cunoscutelor prime șase simfonii ale lui Dvorak?...

Dimpotrivă, „proba impusă” de la București s-a dovedit nu odată păguboasă, fie cu interpretări mediocre, ce vor rămîne în istorie doar ca o filă de program de concert, fie prin eliminarea unor dirijori cu adevărat interesanți. Și mă gîndesc direct acum la un exemplu precis, talentatul dirijor eston Paavo Järvi care, după o lungă perioadă de directorat artistic al Orchestrei Simfonice din Cincinnati, conduce în prezent Orchestra Radio de la Frankfurt, cea de germană de cameră de la Bremen și Orchestre de Paris.

Am stat de vorbă cu el și am aflat că este un cunosător al muzicii enesciene, că ar fi fost bucuros să dirijeze prima simfonie și că a încercat să explice de ce nu o poate pregăti în timpul cerut cu Orchestre de Paris. Din simplul motiv că orchestra nu are în acest moment un

SCRISOARE PENTRU MELOMANI

„Muzica nu trebuie înțeleasă, ea trebuie ascultată” (Hermann Scherchen)

Victor ESKENASY, Praga

sediul al ei și că repetițiile se desfășoară în celebra sală Pleyel, închiriată cu ora, cu program foarte strîns de pregătire a repertoriului curent. La București i s-a făcut... „rabais”, sugerîndu-i-se „mărimos” să aleagă atunci o... Rapsodie. Enescu la kilogram, altfel spus; o idee pe care a declinat-o, pe bună dreptate!

Paavo Järvi, ale cărui interpretări mahleriene și bruckneriene, de mare clasă, vă îndemn călduros să le ascultați, este un interlocutor savuros, de o rară cultură și seriozitate, dublat de un om afabil și plin de umor. Iar discuția relativ lungă pe care am avut-o cu el la Alte Oper din Frankfurt, după o repetiție ce preceda un turneu cu orchestra sa și programe cu simfoniile a 9-a de Schubert și a 8-a de Bruckner, la Linz, Innsbruck, Viena și Praga, a fost, cuvîntul nu poate exprima totul, o încîntare.

Întrebîndu-l despre relația dintre muzică și politică, îndeosebi în țările noastre, mi-a răspuns cu seriozitate că acesta este punctul de la care pornește și la care ajunge întotdeauna fiindcă „vin dintr-o țară foarte mică a cărei cultură este, în termeni relativi, practic inexistentă pentru scena mondială. Bineînțeles, ea există și sîntem mîndri de ea, dar în situația noastră nu putem decît să relativizăm importanța ei și a muzicii și felul în care se raportează la politică. Am părăsit [Estonia] cu 30 de ani în urmă, iar unul din motivele pentru care tatăl meu [dirijorul Neeme Järvi] a dorit să plece a fost fiindcă simțea că poate face mai mult în afară pentru muzica estonă și pentru posibila libertate în Estonia. Fiindcă în Estonia nu se putea manifesta așa cum ar fi dorit, din cauza dominației sovietice, a unor reglementări ale timpului, din cauza presiunii politice...”

A fi muzician și a fi implicat în politică este dificil oriunde. Nu este așa de ușor nici în Occident, din cauza altor nuanțe, dar, în esență, sîntem toți supuși

unui grad de dependență, iar atunci cînd ești director artistic al unei orchestre, depinzi de sponsori, de imaginea organizației și așa mai departe. O ilustrează, de exemplu, marele scandal recent în care au fost antrenați cei cîțiva muzicieni din Orchestra Filarmonică din Londra care au semnat o scrisoare împotriva Orchestrei Filarmonice israeliene [pentru a i se interzice participarea la Festivalul Proms]. Nu mă pot pronunța direct și nici nu sprijin opinia lor, dar, pe de altă parte, cred că a semna o scrisoare într-o țară liberă nu ar trebui să conducă la pierderea slujbei.

În ce mă privește, fiind un eston, mă văd foarte mult ca un ambasador al Estoniei și nu numai al culturii ei. Pentru mine este extrem de important ca atunci cînd cineva scrie într-un ziar să menționeze că sînt un dirijor eston, care dirijează muzică estonă. Cuvîntul *eston* trebuie să domine, fiindcă realitatea este că țări și culturi mici, cum sînt ale noastre, iau aer altfel doar cînd se petrece ceva tragic, o catastrofă naturală sau o revoltă politică. Iar foarte adesea pe timp de stabilitate, fără nici un eveniment senzațional, Estonia apare absentă de pe scena mondială. Realitatea este că trebuie, mai mult ca oricînd, să creăm și să menținem istoria și trecutul nostru prezente în atenție. Sînt mulți oameni care nu știu că existăm, care aparțin unei noi generații, ce nu este la curent în mod necesar cu lucrurile teribile pe care le-am trăit pînă foarte recent, în timpul vieții noastre, ca parte a sistemului sovietic, de exemplu, sau despre politica nu tocmai curată pe care o exercită Rusia în raport cu statele învecinate ei...”

Cu excepția lui Celibidache, nu am auzit nici un șef de orchestră român să vorbească astfel... Sînt, aș spune, adevărurile unui dirijor, valabile, evident, și pentru lumea românească. Vă voi mai vorbi despre prietenul meu Paavo Järvi...

ROCKIN' BY MYSELF

Dumitru UNGUREANU

Imersiune în sunet

Prin 1985 am fost pacientul unui dentist cu mîină ușoară, sigură și rapidă. Operațiile executate de el nu produceau parcă nici o durere. Fapt pentru care avea clientelă non-stop. Cum pe-atunci serviciile medicale se achitau altfel decît azi, omul primea, dar nu pretindea! După o zi de pilit măsele cariante, umplea portbagajul cu sacoșe, pachete, sticle. Performanță nereușită nici într-o lună de colegul de cabinet. Acesta era un om masiv, bine făcut, cu păr grizonat. Arăta exact cum te așteptai să arate un doctor. Iar cînd punea mîna pe-un client, îl perpelea pe scaun pînă i se lua aceluia și se cerea afară. Nu știu dacă respectul nu-și stăpînea meseria sau succesul primului (care nu arăta deloc a doctor, ci mai degrabă a lăutar!) îl inhiba. Cert e că unul opera continuu ca și cum s-ar fi distrat, în vreme ce al doilea trîntea deseori cleștele pe pardoseala de mozaic roșu, părăsind apoi furios cabinetul.

Așa îmi închipui că reacționează unii dintre cei care „faceau” rock acum vreo 40 de ani și, posesori de plete & chitare, se considerau pe aceeași treaptă valorică sau profesională cu Pink Floyd. Își vor fi imaginat că, date fiind moda și curentul psihedelic în care se pomeniseră, au intrat în Pantheon? Că muzica lor e artă, nu meserie, că spectatorii veniți să-i aclame au habar ce înseamnă performanța, nu-s doar consumatori banali, obișnuiți să îngurgiteze ce le bagă pe gît mecanismul de marketing? Cine, în afară de pătimașii genului, mai știe azi numele și discografia unor Barclay James Harvest, Move, Soft Machine, Hawkwind, Family, Tomorrow, Traffic, Gong, Gentle Giant, Caravan sau Moody Blues? Nu vreau și nu pot să minimalizez performanțele lor. Unele sînt realizări de excepție, novatoare prin structură, compoziție, interpretare sau doar sub aspect vizual. Ascult și privesc fără să am senzația pacientului care a fugit din scaunul dentistului

care arăta a dentist. Dar trebuie să mărturisesc un fapt, aparent minor: de fiecare dată cînd caut vreun disc pe raft, să (re)ascult de plăcere, dar și ca să mă regăsesc pe mine, mîna mi se îndreaptă fără ezitare spre șirul cu Pink Floyd. Nu am incertitudini decît asupra titlului potrivit momentului. Și pe oricare aș alege, sentimentul de eliberare ce-mi umple treptat ființa se poate descrie, paradoxal, ca imersiune în altceva decît simple sunete frumoase. Comparația folosită de Lautreamont (apa care cuprinde lent zahărul) dă o idee despre ce vorbesc. Utilizarea termenului „har” pentru Pink Floyd nu cred să-mi atragă acatiste. Așadar, cine are har din naștere... Are!

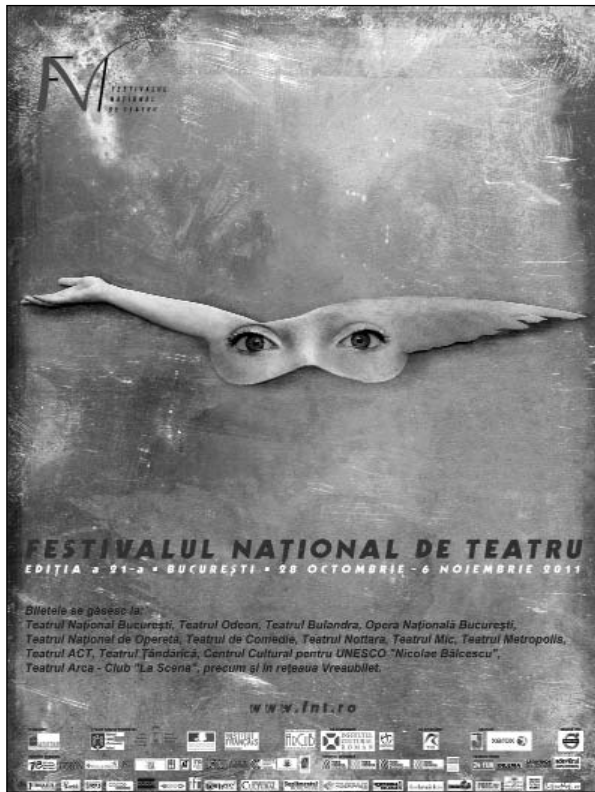
Se subînțelege, cred, starea de... nestare ce m-a cuprins deodată cu zvonurile despre noua și (zic serviciile de făcut reclamă) completa reeditare Pink Floyd, cea cu numele de cod *Immersion*. Pentru început, s-a livrat pieței clasicul *The Dark Side of the Moon*. Ce poate să-și dorească un fan, chiar nefanic, al trupei care a schimbat percepția muzicală a lumii ultimului sfert de veac XX? Reuniunea, desigur, pentru un concert măcar! Fiindcă asta iese din discuție, se poate mulțumi cu „ediția definitivă”. Adeptul sculelor tradiționale are trei CD-uri. Pretențiosul două DVD-uri. Exigentul un Blu-Ray. Are varianta originală, varianta lui James Guthrie, mixul lui Alan Parsons, puțin cunoscută – dar legendara – distribuție quadrafonică ș.a.m.d. Nu lipsesc demo-urile, secvențele video din concertele vremii, nici explicațiile celor patru muzicieni, date la ediția jubiliară 30, nici filmele *on-screen live*.

Apreciez opțiunea pentru Blu-Ray & surround. N-aș afirma că versiunea pe SACD, din 2003, este depășită. Indecizia mea nu-i judecată de valoare, ci veritabilă nemulțumire: două variante Dolby nu egaleză (nici matematic) una DTS! Iar Blu-Ray-ul lui Steven Wilson se aude, clar, mai bine.

Radio Iași 70. Diversitatea valorilor

Radio Iași privește cultura într-un mod disociat: atât ca produs, obiect, domeniu, cât și ca mod de abordare a realității.

» Luni seara, „Teatru Scurt” răsfoiește, prin Alex Aciobăniței, pagini celebre ale dramaturgiei universale, pagini scrise recent, cu piese în ascensiune sau pe cale de a fi impuse. Gîndită ca o emisiune dinamică, acoperind aproape o oră din programul de seară al celor două plaje de audiție și trei frecvențe Radio Iași, „Teatru Scurt” reușește să conserve un mesaj al valorii. Sînt răsfoite atît pagini celebre ale dramaturgiei universale, cît și pagini scrise recent, cu piese în ascensiune sau pe cale de a fi impuse. Ținem cont de anumite repere cronologice. O foarte mare atenție este acordată succesiunii stilurilor de dramaturgie și culturilor din care provin aceste stiluri. Fiecare seară de teatru aduce o altă dramaturgie, alte voci. Aria

de acoperire a stilurilor este vastă, prilejul de a auzi voci și rostiri diverse apare frecvent. Un rol important în existența emisiunii îl are *Fonoteca de Aur* a Studioului Regional de Radio Iași (momente, voci și piese de la sfîrșitul anilor '40 ai secolului XX pînă în zilele noastre).

» Marți, „Convorbirile literare” susțin, prin Valentin Talpalaru, scriitorii și poeții. Vrem, totodată, ca „Reperele în istorie cu Nicolae Tomescu” să fie rostite liber și cît se poate de obiectiv, să găsim soluții culturale-model. *Cine sînteți voi, cei care ascultați? Sînteți un produs al momentului? Cine sînt eu, cel care spune aceste vorbe? Nu am și eu un trecut, precum toți ceilalți?* Fiecare avem o istorie, o origine. Așa apar și popoarele, în ansamblul lor. Adevăruri și mituri. Opinii și teorii. Șanse sau/și pierderi...

» În „Arta Spectacolului cu Alex Aciobăniței” simți spectacolul vieții trăind spectacolul artei. Emisiunea este gazda artelor demonstrative precum *teatru, balet, cinematografie, scenografie*, a unor arte statice precum *pictura, grafică, fotografia, sculptura*, dar și a artelor neconvenționale (pasagere, non-conformiste, de graniță) precum *circ, performance, stand-up comedy, pantomimă, body'nd'wall painting, land-art, teatru-dans, arta machiajului în spectacol*. Microfonul Radio

Iași aparține atît artiștilor, cît și criticilor. Sînt ediții în care artele se succed, publicul avînd senzația de „travelling sonor” de la o galerie de artă la un spectacol de teatru (de exemplu); totul se vrea a fi un spectacol radiofonic, un respiro intelectual în care discuția nu devine o dublă conferință anostă, ci este bine inserată în spațiul public, în spațiul în care artele consacrate sau artele pasagere își găsesc locul de manifestare.

» Joi, „Tradițiile” cultivă, prin Dumitru Șerban, respectul pentru valori, valorifică tezaurul de limbă și cultură populară. Echilibrul tradiție-modernitate, național-european-universal poate fi atins prin mediarea accesului la cultură, ridicarea nivelului de cultură prin informare și formare, promovarea valorilor autentice ale limbii și culturii (tradițiile caută promovarea în lume), cultivarea respectului pentru valori, valorificarea tezaurului de limbă și cultură populară, sublinierea identității naționale în contextul schimbului de valori universale, afirmarea continuității valorilor în context european etc. Exemplu al noii filosofii culturale Radio Iași, „Tradiții” și-a fixat ca principal obiectiv deslușirea fenomenului globalizării, pe fondul unei întrebări la care se răspunde sistematic: Adaptarea la reguli, intrarea în sistem sau/și rămînerea la obiceiul tradițional al creației

locale, marginale, sectoriale, izolaționiste?

» Vineri, „Suplimentul de cultură”, realizat de George Onofrei, este nevoia de luptă a opiniilor. Cultura are nevoie și de luptă de opinii pentru a se feri de plictiseală, de aroganță. Nu există libertate fără cultură, pentru că nu există „necesitate înțeleasă” fără cultură. A pune în cauză necesitățile istoriei, ale culturii, a le înțelege, evitînd riscul de a le transforma în fetișuri, rămîne – probabil – singura cale de a le transforma în sursă a libertății. Frica de a gîndi sau pretenția de a gîndi „mai presus de toți ceilalți” este un mod de a renunța să devii liber. Dogmatismul pune în pericol nu numai limbajul; nu putem fi liberi decît cucerindu-ne în fiecare zi libertatea; nu putem fi liberi decît lucizi. De aici decurg unele trăsături esențiale ale culturii pe care o promovăm în și prin „Supliment”. Cultura nu poate fi o activitate oarecare, facultativă și marginală (plasarea în jurul orei 20.00 nu reprezintă o pedeapsă, ci șansa de a transforma mentalitatea). O cultură care ignoră necesitățile publicului și îi întoarce spatele se ridică, de fapt, împotriva menirii ei, aceea de a fi o parte a libertății, un instrument al acesteia...

(Dr. Nicolae Tomescu, redactor-șef Radio Iași)

FOTO: Nicolae Tomescu

Cu marioneta în roman

Prototipul criticului rece, care refuză să se lase cuprins de propria afectivitate, mi se pare un clișeu ori, în orice caz, e ceva ce nu mi se potrivește. Îmi place să mă emoționez, ca orice spectator, diferența dintre mine și ceilalți fiind că eu știu mai multă teorie teatrală.

Ca un spectator implicat am reacționat și la lectura recentului roman al lui Lucian Dan Teodorovici, *Matei Brunul, care m-a entuziasmat*. Pentru că utilizează marioneta ca metaforă de structurare a epicului. În al doilea rînd, pentru că pe parcurs autorul înserează elemente specifice acestei lumi extraordinare a inanimatului adus la viață prin grația artistului. În al treilea rînd, pentru că fresca istorică realizată, e vorba de perioada antebelică și de cumplitii ani ai sovietizării și proletcultismului, e pe cît de autentică, de sfișietoare, pe atît de ironică. În al patrulea rînd, pentru că lucrarea e perfect arhitecturată, documentată, originală, foarte bine scrisă, dovedind deopotrivă capacitatea de cuprindere a romanțierului și aptitudinea de a surprinde detaliul. De a zugrăvi, adică, istoria mare, românească și europeană, prin adăugarea istoriilor mici, biografice. Aș putea continua cu seria argumentelor, dar ar fi doar o înșiruire banală ce nu surprinde suficient calitățile cărții.

Cuceritoare e maniera în care LDT ilustrează forța constructoare a poveștii, posibilitatea narațiunii de a crea lumi, de a salva oameni (încă de la Șeherezada încoace), practicînd-o impecabil. Istoria lui Matei Brunul, marionetistul candid pe care istoria mare îl absoarbe în vârtejul ei, transformîndu-l la rîndu-i în marionetă, e imaginată cu inteligență literară, cu o știință a dozajului care te ține prins pînă la ultima pagină. Romanul acesta e și foarte teatral, se etalează secvență cu secvență, nu

» **Romanul acesta e și foarte teatral, se etalează secvență cu secvență, nu liniar, ci prin reveniri, într-o urzeală încrucișată, perfect logică, în care crescendoul e strunit de autor cu mîină fermă. În așa fel încît nu poți anticipa direcția imprimată cursului vieților ficționale ale lui Bruno, Eliza, Bojin și ale celorlalți, ori dacă o întrevezi, autorul te surprinde, propunînd cu totul altceva.**

DATUL ÎN SPECTACOL

Olița CÎNTEC

liniar, ci prin reveniri, într-o urzeală încrucișată, perfect logică, în care crescendoul e strunit de autor cu mîină fermă. În așa fel încît nu poți anticipa direcția imprimată cursului vieților ficționale ale lui Bruno, Eliza, Bojin și ale celorlalți, ori dacă o întrevezi, autorul te surprinde, propunînd cu totul altceva.

Umorul lui Teodorovici e rafinat, amar, profund

Matei Brunul are însușiri ce țin de teatralitate nu numai pentru că face trimiteri directe la arta teatrului, ci și pentru că personajele sale sînt pregnante, iar situațiile în care se află, surprinzătoare. Semantica marionetei-păpușii cu fire e expandată benefic de LDT. Tema „marei păpușar”, agnostic ori divin, a fost frecventată în literatură, dar nu despre asta vorbește LDT. Pentru eroul titular marioneta e simbolul libertății, unul contagios, căci li se transmite și altora; magia acestui gen de creație, care înseamnă să animi prin dăruire, e utilizată ca resursă de supraviețuire. Faptul că tovarășul Bojin se lasă sensibilizat de repetițiile de la Teatrul de Păpuși de Stat, că deținuții politic sînt atinși suflați de fragmente din *Ramayana*, că Eliza îl preia pe Vasilache ca pe o ștafetă, ducîndu-l „dincolo” sînt argumente solide. Păpușă ca *alter ego*, raporturile dintre mînuitor și mînuit vertebreză lucrarea, aducîndu-i sporul de inedit. Sînt paragrafe, uneori pagini întregi despre „arătările alea cu sfori”, despre arta teatrului, acest tip efemer de „muncă murind odată cu

fiecare reprezentație”, despre puterea artei. Fragmentul animării marionetei construită clandestin de gardianul Zacornea, de pildă, mizează pe capacitatea de visare, de detașare de o realitate feroce și de fugă, temporară, într-o lume a iluziei catarctice. Cei din bransă știu că marioneta e cea mai dificilă dintre păpuși. Marionetistul își transferă harul fragmentelor de lemn, de regulă de tei (esență rezistentă, ușor de sculptat), de modestie, căci atenția privitorilor se focalizează asupra personajului ce capătă vitalitate prin mișcarea firelor. Marionetistii de geniu duc arta la desăvîrșire, animîndu-și personajele

cu atîta pricepere încît dau impresia că sînt reale. Nu orice text se potrivește acestui gen de animație, eleganța marionetei pretîndu-se la textele cu un tempo precis al acțiunii și cu lirism. Romanul lui LDT e adecvat: conjugă fluiditatea, curgerea așezată, cu lirismul tragic, mornit. Iar în stratul secund, dai de un comic virat spre ironic; e registrul în care sînt portretizate falsitatea comunismului, entuziasmul contrafăcut, în care sînt prezentate cele două tipuri de adevăruri ale lui Bojin ori e făcută descrierea istorică a Iașului. Umorele lui Teodorovici e rafinat, amar, profund, condimentînd epicul, subliniind complexitatea realității ficționale descrise.

VOI N-AȚI ÎNTREBAT fără zahăr VĂ RĂSPUNDE

BOBI

De la stînga la dreapta, numărați!

Cu recensămîntul sînt, bună ziua. O să stau aici, la masă. Ia uitați ce mapă am, e treabă serioasă. Deci tot ce vă rog este să-mi răspundeți fără ocolișuri, ca să terminăm repede, că mai am încă cincizeci de case. Așa... județul Iași, comuna Miroslava, sat Valea Adîncă, strada Principală, numărul o sută unșpe. Număr de ordine șazeci și patru. Spuneți-mi cenepeul, vă rog... Dați-mi cenepeul, că tre să-l trec aici... dă-mi, dom'le, cenepeul! Ce naiba aveți toți cu codul ăsta, parcă aș vrea să vi-l mîinnc?! Să știți că iei amendă. Nu te mai uita așa la mine, că așa e legea. Zi-mi numele. Numele, dom'le, nu știu cum te cheamă? Cum te strigă lumea, Costel, Gigel, Mirel? Băi, ești mut? Nu, că eu nu stau să-mi toc nervii degeaba, o să iei amendă și gata. Eu ceva tot tre să trec aici. Scriu Mirel, că ai față de Mirel. La prenume tot Mirel să trec?

Sexul. Ce sex ai, bărbătesc sau femeiesc? Ia dă să văd. Stai, bre, că nu-ți fac nimic! Bărbătesc. Data nașterii... cînd te-ai născut? Habar n-ai, ești prost grămadă. Las că trec eu... Locul nașterii... în căruță, ha ha ha! Căsătorit? Mă îndoiesc, la cît ești de tolmăc. Ai avut reședința în altă țară... nu cred că e cazul... Cetățenia română, da? Ia zi, da' să nu minți, cărei etnii îi aparții? Țigan, turc, român? Te-ai rușinat, ha?

Hai, recunoaște că ești țigan. Nu recunoști, deci ești. Trecem aici: țigan. Limba maternă... limba mută, că dacă intruna taci, înseamnă că vorbești muștește... trecem țigănească. Religia... mergi la biserica Ezăreni, ciocnești ouă de Paște, alea-alea, da? Deci ești ortodox. Școală ai? Ai pe dracu' să te ia. Trecem analfabet. Folosești internetul? Sigur că nu. Ocupația... cu ce te ocupi? Muncești, furi, cerșești, ce faci? Sau stai acasă și aștepti pomană... trecem pomană casnic.

Persoana are vreo dificultate în desfășurarea zilnică a activității sale curente? Ohoho! Aici scriem pînă rămînem fără pastă. Bifăm DA. Dificultăți de vedere... da... nivel de dificultate... mare, fiindcă te uiți ca prostul. De auz... da, că tot ce te întreb îți intră printr-o ureche și-ți iese pe ailaltă. Ce mai avem aici... de îngrijire proprie... sigur că da, fiindcă puți... de comunicare... da, incapacitate completă.

Dom'le, cam asta a fost. O să afle țara că ești prost. Eu de asta am fost plătit, ca să vă număr. Acuma trebuie să semnez în stînga jos. Na, ia pixul. Nu cu gura! Băi, vino imediat înapoi și semnează. Ce faci măi, îl îngropi? Mirel, na băiatu', na! Acum îți arde a joacă? Nu te pișa pe bicicletă! Aport, Mirel, aport!

Suplimentul DE CULTURĂ

Marcă înregistrată – Editura Polirom și „Ziarul de Iași”.
Proiect realizat de Editura Polirom în colaborare cu
„Ziarul de Iași”. Se distribuie gratuit împreună
cu „Ziarul de Iași”.

Adresă: Iași, B-dul Carol I, nr. 4, etaj 3, CP 266, tel. 0232/214.100, 0232/214111, fax: 0232/214111

Senior editor:
Lucian Dan Teodorovici

Redactor șef:
George Onofrei

Redactor șef adjunct:
Anca Baraboi

Secretar general de redacție:
Florin Iorga

Rubrici permanente:

Adriana Babeți, Bobi și Bobo (Fără zahăr), Emil Brumar, Dragoș Cojocaru, Radu Pavel Gheo, Veronica D. Niculescu, Lucian Dan Teodorovici, Luiza Vasiliu.

Carte:
Doris Mironescu, C. Rogozanu, Bogdan-Alexandru Stănescu, Codrin Liviu Cuțitaru, Daniel Cristea-Enache, Florin Irimia, Bogdan Romaniuc.

Muzică: Victor Eskenasy, Dumitru Ungureanu.

Film: Iulia Blaga. **Teatru:** Olița Cîntec.

Caricatură:
Lucian Amariu (Jup).

Grafică:
Ion Barbu.

TV:
Alex Savitescu.

Actualitate:
R. Chiruiță, Veronica D. Niculescu, Elena Vlădăreanu.

Publicitate: tel. 0232/252294

Distribuție: Mihai Sărbu, tel. 0232/271333. Media Distribution S.R.L., tel. 0232/216112

Abonamente: tel. 0232/214100

Tarif de abonament: 18 lei (180.000) pentru 3 luni; 36 lei (360.000) pentru 6 luni; 69 lei (690.000) pentru 12 luni

Tipar: Print Multicolor

Responsabilitatea juridică pentru conținutul articolului îi aparține autorului »
Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază

ENȚICLOPEDIA
ENCARTA
Luiza VASILIU

Orchestrion*

Pat Metheny nu m-a dat niciodată pe spate. Prea multe Grammy-uri, prea mult *smooth jazz*, prea multă vîlvă în jurul celebrei lui Picasso cu 42 de corzi, prea multe albume, prea multe colaborări, prea multe concerte, prea mult *mainstream*. Îmi era totuși simpatic, pentru că e născut cu fix 30 de ani și 3 zile înaintea mea (deci e leu) și pentru că a cîntat cu Ornette Coleman. Marți, 25 octombrie 2011, situația s-a schimbat radical. Aceiași oameni senzaționali (adică Fundația Culturală Jazz Banat) care organizează în fiecare an Festivalul de la Gărina l-au invitat, alături de basistul Larry Grenadier și de toboșarul Bill Stewart, să țină un concert la Sala Palatului. Iar Sala Palatului, mamut prăfuit cu acustică incertă, s-a îmblînzit pe dată și, după cum a spus odată Ken Kesey despre New York, „s-a rostogolit pe spate și-a început să toarcă”. Am tors, și noi și ea, aproape o oră întreagă, pînă cînd Orchestrion-ul s-a pus în mișcare. Orchestrion-ul e cel mai recent proiect al lui Metheny și e, de fapt, împlinirea unui vis pe care puștiul Pat îl avea de la 9 ani, de când mergea în vacanță la bunicul muzician și nu se mai sătura de pianul mecanic din pivniță. Îl punea la încercare, se strecura dedesubt și-l cerceta cu lanterna, îi desfăcea mecanismele, le înșuruba la loc. Cînd puștiul Pat s-a făcut mare, și-a zis că ar fi ceva dacă ar încerca să construiască un Orchestrion asemănător mașinilor-orchestră de la finalul secolului al XIX-lea, pe care să testeze tot ce-a descoperit jazz-ul mai bun în ultimele zeci de ani. Jack de Johnette i-a dat un set de tobe, o companie din Chicago i-a construit o orgă din sticle, Ken Caulkins (care-a lucrat pentru Disney World și fiica sultanului din Brunei...) l-a ajutat la partea de activare pneumatică, și așa a ieșit unul dintre cele mai fantastice instrumente de cîntat pe care le-am văzut vreodată pe-o scenă. E ca și cum Metheny ar dirija, cu ajutorul sunetelor chitării lui, un *big band* întreg. Care, pe lîngă faptul că se-aude senzațional, se vede ca și cum ar fi o orchestră de licurici electrice și se simte exact ca visul puștiului de 9 ani pe care l-a împlinit adultul de 56. Vorba englezului, *just priceless*.

*Dacă aveți vreun internet la îndemînă, intrați aici: <http://grooveshark.com/=album/Orchestrion/3951107> și ascultați.

Drumul spre nebunie e pavat cu bune intenții

FILM

Iulia BLAGA

Mi-a plăcut mult *Pescești sportiv*, primul lungmetraj al lui Adrian Sitaru, făcut în cîțiva ani și cu eforturi financiare, un film sută la sută independent care a avut, ce-i drept, și un noroc chior. El aducea, în 2008, un suflu proaspăt în cinematografia locală și, în plin neorealism, își găsea locul în care Sitaru dădea de înțeles că s-ar simți bine – zona thriller-ului psihologic, unde natura umană e mai interesantă decît realitatea socială.

Al doilea lungmetraj al cineastului, *Din dragoste, cu cele mai bune intenții*, se bazează pe un eveniment personal, ceea ce probabil l-a făcut și mai greu de realizat (știută fiind regula că al doilea film e o piatră de încercare mai grea decît primul). Filmul a avut premiera în această vară, la Festivalul de la Locarno, unde a fost recompensat cu premiile pentru regie și interpre-

tare masculină – Bogdan Dumitrache, și a început de atunci un fructuos periplu prin lume.

Eroul filmului este Alex (Bogdan Dumitrache), un tînăr de 30 și ceva de ani care locuiește în București împreună cu prietena sa, Delia (Alina Grigore), și care intră în panică atunci cînd tatăl (Marian Rilea) îl sună spunîndu-i că mama sa (Natașa Raab) a avut un accident vascular cerebral. Filmul îl urmărește pe Alex timp de trei zile. Ați citit bine: îl urmărește pe Alex, nu pe mama lui care încet-încet își revine. Cu cît mama lui se reface, cu atît Alex o ia razna mai mult, neîncercător în medici, în tatăl lui și în oricine încearcă să-i explice că exagerează. Filmul are o bună priză în real și mult umor în tristetea lui. De fapt, l-am perceput mai mult în cheie comică și mi se pare că funcționează cel mai bine în registru tragic-comic. (Acesta ar fi semnul că autorul a depășit evenimentul cu bine și că s-a schimbat.) Lui Sitaru îi reușesc foarte bine secvențele de la spital, cu vecine de salon săritoare și băgăcioase, vizitatori bine intenționați și personal medical amabil, secvențe aruncate în aer de figura acră a lui Alex și de iremediabilele lui angoase care îl pot face nesuferit. Bogdan Dumitrache e foarte pe rol, la fel ca toți actorii din distribuție. Poate că prietena eroului e prea discretă și prea în umbră, deși e un punct de susținere pentru Alex (și asta e psihanalizabil, pînă

la urmă). Interpretarea Alinei Grigore plasează însă foarte sigur personajul în biografia eroului. În schimb, mama e foarte prezentă, iar Natașa Raab îi dă personajului multă căldură, înțelegere și bunătate. Cu personajele masculine eroul dezvoltă mai degrabă relații conflictuale. El se contrazice cu tatăl său, pe care îl acuză că e prea moale, și mai ales cu medicul mamei (Adrian Titieni), a cărui autoritate profesională o recuză.

Lipsește un final mai bine punctat

Stilistic vorbind, Adrian Sitaru și directorul său de imagine fidel, Adrian Silîșteanu, folosesc într-un mod diferit POV-ul („Point of View”) față de cum o făceau în *Pescești sportiv*, amestecînd secvențe filmate din punct de vedere ne-

subiectiv. În plus, nu vedem lucrurile și prin ochii lui Alex. Această minge care sare de la un personaj la altul și numai cîteodată e, mai degrabă, un artificiu stilistic pretențios, derutant și vag anxios al cărui scop e, probabil, de a ne arăta realitatea prin ochii celorlalți, cu excepția lui Alex, pentru că acesta are un punct de vedere imuabil. Sau acela de a-l izola pe Alex de restul lumii – nefiind cel care îi vede pe ceilalți, el e mereu în prim-plan. O senzație de inconsistență apare totuși la cîteva zile după ce ai văzut filmul, chiar dacă la prima mînă a fost ca un foc de artificii, viu și spumos. Acest lucru poate fi pus în legătură cu lipsa unui final mai bine punctat și poate fi explicat, probabil, și prin felul în care autorul se raportează azi la acest eveniment.

Din dragoste, cu cele mai bune intenții.
Regia: Adrian Sitaru. Cu: Bogdan Dumitrache, Natașa Raab, Marian Rilea, Adrian Titieni, Alina Grigore